

Innst. O. nr. 67

(2008–2009)

Innstilling til Stortinget fra arbeids- og sosialkomiteen

Ot.prp. nr. 37 (2008–2009)

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om lov om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon)

Til Odelstinget

1. SAMMENDRAG

1.1 Innledning

I proposisjonen legges det frem forslag til endringer i lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven). Forslagene gjelder nye regler om alderspensjon fra folketrygden. De viktigste forslagene er nye opptjeningsregler, levealdersjustering, fleksibelt uttak fra 62 år og nye regler for regulering av pensjon. Videre fremmes forslag til nødvendige tilpasninger av reglene for dagens alderspensjon.

Pensjonssystemet vil bli stilt overfor store utfordringer i årene fremover. Dette skyldes særlig at det forventes en markert aldring av befolkningen. Arbeidet med å reformere pensjonssystemet har pågått siden 2001 da regjeringen Stoltenberg I satte ned Pensjonskommisjonen. For nærmere redegjørelse av Pensjonskommisjonens arbeid vises det til proposisjonens kapittel 1.3.2. Det etterfølgende arbeidet med pensjonsreformen resulterte i to forlik i Stortinget: 26. mai 2005 og 23. april 2007.

Bakgrunnen for forliket 26. mai 2005 var behandlingen av St.meld. nr. 12 (2004–2005) Pensjonsreform – trygghet for pensjonene som regjeringen Bondevik II la 10. desember 2004. Følgende vedtak ble fattet (vedtak nr. 354), jf. Innst. S. nr. 195 (2004–2005):

"Stortinget viser til avtale om pensjonsreform inngått mellom Arbeiderpartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre (heretter kalt "avtalepartene") og ber Regjeringen om å iverksette det vi-

dere arbeidet med en pensjonsreform i tråd med nevnte avtale som går fram av det følgende:

Dagens pensjonssystem står overfor store og økende økonomiske utfordringer gjennom svakere vekst i den yrkesaktive befolkningen, høyere gjennomsnittlige pensjonsytelser og stigende levealder. I tillegg stimulerer dagens pensjonssystem for lite til arbeid og har noen urettferdige sider, blant annet ved en gradvis svekkelse av sammenhengen mellom inntekt og pensjon og at like livsinntekter kan gi til dels meget ulik pensjon. Det er derfor behov for en pensjonsreform."

Når det gjelder forliket 23. april 2007, var det med bakgrunn i behandlingen av St.meld. nr. 5 (2006–2007) Opptjening og uttak av alderspensjon i folketrygden som ble lagt frem av regjeringen Stoltenberg II 20. oktober 2006. Meldingen var en oppfølging av Stortingets vedtak av 26. mai 2005. Stortinget fattet 23. april 2007 følgende vedtak (vedtak nr. 406), jf. Innst. S. nr. 168 (2006–2007):

"Stortinget viser til avtale inngått 21. mars 2007 mellom Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, og ber Regjeringen legge følgende til grunn i sitt videre arbeid med modell for opptjening og uttak av alderspensjon i folketrygden:

Det gis pensjonsopptjening for ulønnet omsorgsarbeid tilsvarende 4,5 G i inntil seks år pr. barn.

Årlig inntekt opp til 7,1 G skal være pensjonsgivende.

Det gis pensjonsopptjening for alle som avtjener førstegangstjeneste på minst seks måneder.

Rammen som følger av endringene de tre ovenfor nevnte punktene medfører, er den endelige rammen for ny modell for opptjening og uttak av alderspensjon i folketrygden. Rammen skal også gjelde ved den senere konkretiseringen av regelverket.

Regjeringen vil komme tilbake til en nærmere vurdering av å gi omsorgsopptjening tilbakevirkende kraft for de som blir omfattet av de nye opptjeningsreglene i folketrygden, jf. St.meld. nr. 5 (2006–2007).

Dagens ordninger for omsorgsarbeid ved pleie av eldre, syke og funksjonshemmede videreføres i den nye folketrygden.

Regjeringspartiene vil innføre en ny ordning med skattestimulert individuell pensjonssparing med virkning fra 2008, jf. notat av 9. mars 2007, med årlig sparebeløp inntil 15 000 kroner. Nærmere redegjørelse for arbeidet med å innføre ordningen vil bli lagt fram i Revidert nasjonalbudsjett for 2007. Høyre, Kristelig Folkeparti og Venstre står for sin del fritt til å foreslå et høyere sparebeløp og til å foreslå en videreføring av ordninger med individuell og kollektiv livrente, jf. protokolltilførsel fra disse partier.

Ut over det som framgår av de sju ovenfor nevnte punktene, slutter avtalepartnerne seg til innholdet i St.meld. nr. 5 (2006–2007)."

Forlikene innebærer at det er et bredt flertall på Stortinget for et fortsatt allment offentlig pensjonssystem som basis for det samlede pensjonssystemet. Den enkelte skal også i fremtiden sikres rett til en årlig pensjonsytelse som blant annet er uavhengig av utviklingen i finansmarkedene. For nærmere redegjørelse av de to forlikene vises det til proposisjonens kapittel 1.3.3 og 1.3.4.

Pensjonsreformen bidrar til å sikre fremtidens velferdsstat og innebærer en avveining mellom å sikre rimelig gode pensjoner, statens økonomi og samfunnsøkonomisk effektivitet.

En aldrende befolkning stiller offentlige finanser overfor store utfordringer på flere områder. Det er viktig å stimulere til høy yrkesdeltakelse ved å satse på arbeidslinjen i velferdspolitikken og ved en aktiv arbeidslivspolitik. Pensjonsreformen og arbeids- og velferdsreformene er sentrale elementer i denne strategien. Arbeids- og velferdsetaten skal bidra til at den enkelte får god informasjon og veiledning om de mulighetene som foreligger i overgangen mellom arbeid og pensjon.

1.2 Bakgrunn

1.2.1 Behovet for en pensjonsreform

Det er forventet en markert aldring av befolkningen i årene fremover, noe som stiller pensjonssystemet overfor store utfordringer. Det er i tillegg ønskelig å få rettet opp klare svakheter i dagens pensjonssystem. Arbeidet med ny pensjonsreform har pågått siden Pensjonskommissjonen ble nedsatt i 2001.

Da folketrygdens alderspensjon ble etablert i 1967, sto det nær fire yrkesaktive bak hver pensjonist. Dette forholdstallet var i 2007 redusert til 2,6 og forventes med uendret politikk å reduseres ytterligere til 1,8 i 2050. Andelen personer som er 67 år og over i forhold til antall personer i alderen 20–66 år, vil kunne bli nesten fordoblet frem mot 2050. Samtidig vil de gjennomsnittlige alderspensjonene kunne øke med 17 pst. i forhold til lønnsnivået i samfunnet.

Kombinasjonen av en økende andel eldre og høyere gjennomsnittlige pensjoner vil føre til en kraftig

økning i pensjonsutgiftene i folketrygden. Utgiftene til alders- og uførepensjoner i folketrygden vil ved en videreføring av dagens regler kunne dobles fra 9 pst. av verdiskapingen i fastlandsøkonomien i dag til 18 pst. i 2050. Utgiftene til alderspensjoner alene anslås å øke fra 6 pst. til om lag 14 pst. av verdiskapingen.

Offentlige utgifter vil også øke på andre områder, herunder utgiftene til helse- og omsorgstjenester.

Når det gjelder andre mindre heldige sider ved dagens pensjonssystem, er det liten sammenheng mellom inntekt gjennom yrkeskarrieren og pensjon, og pensjonssystemet gir til dels tilfeldige pensjonsmessige utslag. Muligheten til å gå av med pensjon før den ordinære pensjonsalderen i folketrygden på 67 år, er ulikt fordelt. Store deler av arbeidslivet omfattes av ordningen med avtalefestet pensjon (AFP). Enkelte arbeidstakergrupper har særaldersgrenser. Det er imidlertid også en stor gruppe som ikke har noe reelt tilbud om tidligpensjon til tross for at de har betydelig opptjening av pensjonsrettigheter i folketrygden.

1.3 Høring

Basert på stortingsvedtakene våren 2005 og våren 2007 ble det i januar 2008 sendt på høring et forslag til nærmere utforming av ny alderspensjon, herunder hvordan de nye reglene skal innføres og konkretisering av levealdersjusteringen. Det ble også lagt frem utkast til lovbestemmelser om ny alderspensjon i folketrygden og nødvendige tilpasninger i lovbestemmelsene for dagens alderspensjon.

I brev av 2. april 2008 fra statsministeren til Riksmeklingsmannen i forbindelse med lønnsoppgjøret 2008 fremkom det at Regjeringen er innstilt på å foreslå for Stortinget en gradvis innfasing av levealdersjusteringen som følger av forslaget i høringsnotatet. I tillegg fremkom det at Regjeringen var innstilt på å foreslå for Stortinget at den livsvarige delen av den nye AFP-påslaget legges til grunn ved vurderingen av retten til å ta ut alderspensjon i folketrygden før 67 år.

1.4 Status og videre arbeid med pensjonsreformen

1.4.1 Innledning

Forslaget i proposisjonen omfatter fem hovedelementer:

- nye regler for opptjening av alderspensjon,
- nye regler for uttak av alderspensjon,
- regler for levealdersjustering,
- nye regler for regulering av pensjoner,
- nødvendige tilpasninger i reglene for dagens alderspensjon.

Nødvendige tilpasninger i folketrygdens øvrige regelverk vil bli foreslått i egne lovproposisjoner.

Pensjonsreformen omfatter hele pensjonssystemet, og det er nødvendig å gjøre en rekke tilpasninger i andre lover som følge av endringene i folketrygdens alderspensjon.

I forbindelse med lønnsoppjøret i 2008 i privat sektor ble det avtalt en ny utforming av AFP-ordningen som et påslag til folketrygdens alderspensjon. Det er nedsatt et partssammensatt utvalg ledet av arbeids- og inkluderingsministeren for å vurdere nødvendige tilpasninger i de offentlige tjenestepensjonene, AFP-ordningen for offentlig sektor og særaldersgrenser. Det vil bli foreslått tilpasninger i de lovfestede tidligpensjonsordningene for sjømenn og fiskere, samt endringer i lovene for de private tjenestepensjonsordningene.

1.4.2 Tidspunkt for innføring av nye regler for alderspensjon i folketrygden

I St.meld. nr. 5 (2006–2007) Opptjening og uttak av alderspensjon i folketrygden var det foreslått at nye regler skulle iverksettes fra 2010. Dette innebar blant annet at fleksibelt uttak av alderspensjon fra 62 år, levealdersjustering og nye regler for regulering av pensjoner var foreslått gjennomført fra 2010. Det heter i St.meld. nr. 5 (2006–2007) at Regjeringen kommer tilbake med forslag til innfasing av de nye opptjeningsreglene.

Arbeidet med utforming av regelverket for ny alderspensjon og relaterte ytelser er svært omfattende og tidkrevende. Det er viktig at pensjonsleverandørene både i privat og offentlig sektor får tilstrekkelig tid til administrative forberedelser fra endelige vedtak er fattet til de nye reglene kan iverksettes. Flere høringsinstanser har påpekt at det vil være vanskelig å gjennomføre fleksibelt uttak av alderspensjon fra 2010.

Departementet foreslår at fleksibelt uttak av alderspensjon fra folketrygden iverksettes 1. januar 2011, jf. St.prp. nr. 1 (2008–2009).

Tidspunkt for iverksettelsen av fleksibelt uttak av alderspensjon fra 1. januar 2011 får betydning for personer med opptjening av alderspensjon etter dagens opptjeningsregler. Det vil først være i 2016 (når 1954-kullet fyller 62 år) at uttak av alderspensjon i noen grad vil være basert på de nye opptjeningsreglene. Det foreslås samtidig at ny regulering av løpende pensjoner iverksettes fra 2011. Videre foreslås det at de nye opptjeningsreglene får virkning fra 1. januar 2010.

Det vises til at iverksetting av fleksibel alderspensjon fra 2011 ikke berører levealdersjusteringen direkte. I tråd med Stortingets vedtak i april 2007 er forholdstallet ved 67 år i 2010 normert til 1. Beregningen av delingstall og forholdstall for ulike årskull

og uttaksaldre vil dermed ikke bli påvirket, men de forholdstallene som skulle ha vært benyttet ved fleksibelt uttak i 2010, kommer ikke til anvendelse.

1.4.3 Øvrige tilpasninger i folketrygdloven

Et offentlig utvalg (Uførepensjonsutvalget) har gjennomgått dagens uføreordning med sikte på tilpasning til en fleksibel alderspensjon i folketrygden og til ny opptjeningsmodell for alderspensjon i folketrygden, jf. NOU 2007:4 Ny uførestønning og ny alderspensjon til uføre. Utvalget har foreslått en ny beregningsmodell for uføreytelsen og en ny modell for beregning av alderspensjon til personer som har motatt uføreytelse. Det tas sikte på å fremme en lovproposisjon med forslag om ny uføreytelse og ny alderspensjon til uføre i år.

Som følge av at det innføres fleksibelt uttak av alderspensjon i folketrygden fra 2011, må det foretas visse tekniske tilpasninger i folketrygdens øvrige stønadsregelverk fra samme tidspunkt. Det må også tas stilling til hvordan dagens etterlattepensjon skal tilpasses en fleksibel alderspensjon. Det tas sikte på å legge frem en lovproposisjon med forslag til nødvendige tilpasninger i løpet av 2009.

Videre må det tas stilling til hvordan folketrygdens korttidsytelser skal tilpasses de nye reglene om fleksibelt uttak av alderspensjon fra 62 år.

1.4.4 Avtalefestet pensjon (AFP) i privat sektor

Partene i arbeidslivet i privat sektor inngikk i lønnsoppjøret våren 2008 en avtale om en ny avtalefestet pensjon (AFP) som er tilpasset den nye alderspensjonen i folketrygden. Ordningen får på visse vilkår statstilskudd, jf. lov 23. desember 1988 nr. 110 om statstilskott til ordninger med avtalefestet pensjon. AFP vil utformes som et livsvarig påslag til folketrygden og opptjenes frem til 62 år og skal gis til alle som har avtale om AFP. Det vises til proposisjonens kapittel 1.4.6 hvor ordningen er nærmere redegjort for.

1.4.5 Private tjenestepensjonsordninger

I Revidert nasjonalbudsjett for 2007 (St.meld. nr. 2 (2006–2007)) uttalte Finansdepartementet at det legges opp til å gi Banklovkommisjonen i oppdrag å foreta konsekvenstilpasninger i lov om foretakspensjon, lov om innskuddspensjon, lov om obligatorisk tjenestepensjon og i lovgivningen om individuell pensjonsordning når alle lovendringer i folketrygden (alderspensjon, fleksibel pensjonsalder, uførepensjon og så videre) er vedtatt, og regelverket om særaldersgrenser med videre er på plass i de offentlige tjenestepensjonslovene. Det tas nå sikte på å be Banklovkommisjonen å utrede tilpasninger i de skattebegunstigede tjenestepensjonsordningene i privat sektor etter at denne proposisjonen er lagt fram. Ar-

beidet vil legges opp med sikte på at lovendringene, herunder overgangsregler, kan settes i kraft 1. januar 2011, det vil si samtidig med at fleksibelt uttak av alderspensjon i folketrygden iverksettes.

1.4.6 Offentlige tjenstepensjoner og AFP i offentlig sektor

I lønnsoppgjøret våren 2008 ble det avtalt viktige prinsipper for en ny AFP-ordning i offentlig sektor, basert på løsningen i privat sektor. Et partssammen satt utvalg ledet av arbeids- og inkluderingsministeren skulle forberede behandlingen av offentlig tjenstepensjon og endelig tilpasning av AFP i offentlig sektor.

Utvalget skal vurdere:

- En tilpasset offentlig tjenstepensjonsordning.
- En endelig tilpasning av den nye AFP-ordningen i offentlig sektor.
- Tilpasning av uføredekningen i de offentlige tjenstepensjonsordningene.
- Særaldersgrensene i offentlig sektor, herunder hvordan alderspensjonen skal beregnes for personer med særaldersgrenser.

Utvalget skal vurdere når nye regler skal tre i kraft, hvem de skal omfatte og hva slags overgangsordninger en skal ha. Utvalget skal vurdere de administrative mulighetene for å innføre nye ordninger på en god måte innenfor de tidsfristene som foreslås.

Utvalget la frem sin rapport 11. mars 2009. Rapporten vil danne grunnlag for forhandlingene om tilpasninger i offentlig tjenstepensjon og endelig tilpasning av AFP i offentlig sektor, som etter planen skal finne sted i lønnsoppgjøret i 2009.

1.4.7 Pensjonstrygden for sjømenn og pensjonstrygden for fiskere

Innføringen av fleksibel alderspensjon i folketrygden fra 1. januar 2011 nødvendiggjør tilpasninger i de lovfestede pensjonsordningene for sjømenn og fiskere. Begge ordningene gir i dag pensjon fra fylte 60 år og er tilpasset folketrygdens alderspensjon fra fylte 67 år. Tilpasningene i samråd med redernes, sjømennenes og fiskernes organisasjoner vil bli vurdert. Forslag til endringer i de aktuelle lovene vil bli fremmet.

1.4.8 Tilpasning av skattereglene

Dette reiser flere problemstillinger når det gjelder utformingen av skattereglene for henholdsvis arbeids- og pensjonsinntekter. Det gjelder i dag særskilte skatteregler for pensjonsinntekter. Ved en omlegging i retning av et mer fleksibelt pensjonssystem vil det være behov for å tilpasse skattesystemet.

Det tas sikte på å komme tilbake til Stortinget med en nærmere vurdering av i hvilken grad omleggingen av pensjonssystemet krever endringer i skattereglene, og særlig av skattebegrensingsregelen, særfradraget for alder og minstefradraget. Skattereglene skal støtte opp under hovedmålene med pensjonsreformen.

1.4.9 Informasjon og veiledning om ny alderspensjon

God informasjon og veiledning er en forutsetning for at den enkelte kan forstå de pensjonsmessige konsekvensene av egne valg fordi fremtidens alderspensjonssystem vil være mer fleksibelt og inneholde flere valgmuligheter enn i dag.

En pensjonsportal er etabler og det arbeides med internettbaserte selvbetjeningsløsninger. De internettbaserte selvbetjeningsløsningene er godt egnet til å synliggjøre konsekvensene av ulike valg. Man kan også henvende seg til arbeids- og velferdsetatens kontorer eller kundesentre, og få den samme informasjon, samt veiledning om de mulighetene som foreligger.

1.5 Komiteens innledende merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Lise Christoffersen, Eva Kristin Hansen, Per Rune Henriksen og Sverre Myrli, fra Fremskrittspartiet, Robert Eriksson, Kari Kjønås Kjos og Kenneth Svendsen, fra Høyre, Martin Engeset, fra Sosialistisk Venstreparti, lederen Karin Andersen, fra Kristelig Folkeparti, Åse Gunhild Woie Due-sund, fra Senterpartiet, Alf Ivar Samuelson, og fra Venstre, André N. Skjelstad, viser til Ot.prp. nr. 37 (2008–2009) Om lov om endringer i folketrygden (ny alderspensjon).

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, viser til vedtak i Stortinget av 26. mai 2005 (Pensjonsforlik 2005) og av 23. april 2007 (Pensjonsforlik 2007). Ved begge disse forlikene var det et bredt flertall i Stortinget. I 2005 besto flertallet av Arbeiderpartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre og i 2007 besto flertallet av Arbeiderpartiet, Høyre, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre. Flertallet viser for øvrig til at Ot.prp. nr. 37 (2008–2009) Om lov om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon) er basert på disse forlikene, etter omfattende høringsrunde gjennomført i 2008.

Flertallet viser videre til at begrunnelsen for hvorfor det er behov for endringer i pensjonssystemet

er omfattende beskrevet i grunnlagsmaterialet til de to pensjonsforlikene og i Ot.prp. nr. 37 (2008–2009), og vil ikke i denne innstillingen gå nærmere inn på dette.

Flertallet viser til at Regjeringen arbeider med oppfølging av Uførepensjonsutvalgets vurderinger og forslag, og at Stortinget kommer tilbake til dette når Regjeringen har fremmet sitt forslag. Flertallet viser til at inngangsvilkårene for uførestønad skal bygge på manglende arbeidsevne grunnet helsesvikt.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at folketrygden, som ble vedtatt i 1967, var en svært viktig velferdspolitisk reform. Siden 1967 har det norske samfunn gjennomgått demografiske endringer, endringer knyttet til yrkesdeltakelse for kvinner, en kraftig økning i høyere utdanning, og en glidende overgang fra å være et industri- og jordbrukssamfunn til å bli mer og mer et kunnskapsamfunn. I tillegg til dette kommer den eventyrlige utviklingen knyttet til olje- og gassvirksomheten.

Disse medlemmer viser til at denne utviklingen har skapt utfordringer og muligheter ingen tenkte på da folketrygden ble innført i 1967.

Disse medlemmer viser til at det aldri har vært vedtatt at olje- og gassinntektene først og fremst skal benyttes til passive, finansielle investeringer for å sikre pensjonsforpliktelser. Selvsagt skaper olje- og gassinntektene finansielle muligheter for å sikre den generelle velferden og for å hjelpe til med å sikre et bærekraftig pensjonssystem. Den fremste utfordringen knyttet til å sikre finansieringen av pensjonssystemet i fremtiden hviler imidlertid grunnleggende på samfunnets evne til å skape fortsatt økonomisk vekst.

Disse medlemmer mener derfor at olje- og gassinntektene ikke må sees på som en type særinntekter som utelukkende skal "saltet ned" i passive plasseringer i utlandet. Nettopp olje- og gassinntektene gir Norge økonomiske muligheter som i nødvendig utstrekning må benyttes til å øke realinvesteringene i Norge.

Disse medlemmer har merket seg at en av hovedbegrunnelsene for å endre pensjonssystemet og innføre ny alderspensjon har vært å kutte de fremtidige utgifter til pensjoner.

Disse medlemmer har videre merket seg at blant annet sjeføkonom Steinar Juel i Nordea Markets har tatt til orde for at det ikke er behov for å gjennomføre pensjonsreformen ut fra den tankegang at det er nødvendig å kutte i pensjonsnivået for å sikre et bærekraftig pensjonssystem, jf. Dagens Næringsliv 9. mai 2008.

Disse medlemmer har også merket seg hva pensjonsrådgiver Harald Engelstad skriver i en kronikk i Dagbladet 30. januar 2007:

"Tross tusen sider utredninger er det ikke ført seriøst belegg for at vi ikke vil greie våre fremtidige pensjonskostnader. Det skremmes med store tall og antakelser om fremtiden, men som vi ikke har sett spor av fram til i dag. Politikerne burde bli mer skremt av at Ola og Kari på lengre sikt ikke kommer til å finne seg i at Staten blir rikere og rikere, men tilbyr dårligere og dårligere pensjoner."

Disse medlemmer deler disse synspunktene, og mener at et "bærekraftig" pensjonssystem slett ikke utelukkende er et spørsmål om pensjonssystemet i seg selv, men desto mer et spørsmål om å enes om en politikk som tilrettelegger for høyere økonomisk vekst.

Disse medlemmer slår fast at den modell som flertallet nå går inn for, er begrunnet med behovet for å spare det offentlige for pensjonsutgifter. Etter disse medlemmers oppfatning er det mange andre utfordringer for norsk økonomi i tiden fremover enn pensjonsutbetalinger isolert sett, og viser i den forbindelse til partiets merknader i forbindelse med behandlingen av St.meld. nr. 9 (2008–2009) Perspektivmeldingen 2009, jf. Innst. S. nr. 219 (2008–2009).

Disse medlemmer konstaterer at den inngåtte avtalen mellom Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Senterpartiet, Kristelig Folkeparti og Venstre om fremtidens pensjonssystem lar flere sentrale problemstillinger stå fortsatt uløste, i tillegg til at omleggingen til nytt alderspensjonssystem i folketrygden vil innebære et langt mer komplisert system enn i dagens allerede kompliserte folketrygd. I forhold til de vedtak de nevnte partiene gikk inn for i forbindelse med behandlingen av St.meld. nr. 5 (2006–2007) Opptjening og uttak av alderspensjon i folketrygden, jf. Innst. S. nr. 168 (2006–2007), er det mange grupper som vil tape på omleggingen, og det fremstår for disse medlemmer som uklart hvilke konsekvenser pensjonsforliket får for disse gruppene.

Disse medlemmer vil også peke på at forslaget til pensjonsreform, som er basert på enighet mellom alle de andre partiene i Stortinget, kun dreier seg om alderspensjonen i folketrygden. Ingen andre ytelser er satt i sammenheng med den foreslåtte endringen i folketrygdens alderspensjon.

Disse medlemmer viser til at folketrygdens uførepensjon beregnes i dag på samme måte som alderspensjonen. Når nivået på alderspensjonen reduseres og pensjon kan tas ut fra 62 år, vil det kunne lønne seg å ta ut uførepensjon tidligere. Når en uførepensjonist i dagens system når pensjonsalderen, regnes uførepensjonen om til alderspensjon. I de fleste

tilfeller er alderspensjonen tilnærmet lik uførepensjonen fordi den er beregnet på samme grunnlag. Det er ikke sagt noe om hvilken alder som skal gjelde for omregning av uførepensjon. Er pensjonsalderen fremdeles 67 år når det gjelder omregning? Omregnet til ny alderspensjon vil pensjonisten måtte gå ned i pensjon etter det nye systemet.

Disse medlemmer har også merket seg at forholdet til de offentlige tjenstepensjonsordningene heller ikke er vurdert. Utvalget som har arbeidet med dette spørsmålet, har avgitt innstilling, og lønnsforhandlingene våren 2009 vil antagelig gi en del svar på hva som vil skje. Foreløpig er det imidlertid slik at alle som har offentlig tjenstepensjon, vil opprettholde retten til 66 pst. av lønnen i pensjon uavhengig av hva folketrygden bidrar med. Det blir stat og kommune som må betale de økte utgiftene for pensjonskassene når de må dekke gapet mellom ny folketrygd og bruttogarantien på 66 pst. av lønn. Ifølge Aftenposten 17. mars 2009 dreier dette seg om ca. 100 mrd. kroner.

Disse medlemmer mener dette er viktige og store spørsmål som burde vært vurdert og brakt i orden før man iverksatte ny alderspensjon i folketrygden.

Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet i forbindelse med Stortingets behandling av St.meld. nr. 12 (2004–2005) Pensjonsreform – trygghet for pensjonistene, jf. Innst. S. nr. 195 (2004–2005), avviste modernisert folketrygd som prinsipp, og fulgte dette opp i forbindelse med behandlingen av St.meld. nr. 5 (2006–2007), jf. Innst. S. nr. 168 (2006–2007).

Disse medlemmer konstaterer at Fremskrittspartiet er det eneste partiet på Stortinget som vil opprettholde dagens system, med enkelte justeringer.

2. HOVEDTREKK VED NY ALDERSPENSJON FRA FOLKETRYGDEN

2.1 Innledning og sammendrag

Stortinget har fastlagt hovedtrekkene i ny alderspensjon i folketrygden gjennom to vedtak; mai 2005 og april 2007. Vedtakene innebærer at det skal være en bedre sammenheng mellom arbeid og pensjon enn i dag. Alderspensjonen skal bygge på livsløpsopptjening og større grad av proporsjonalitet mellom inntekt og pensjon. Alderspensjonen skal fortsatt kompensere for tapt arbeidsinntekt for personer som utfører viktige samfunnsoppgaver gjennom ulønnet omsorgsarbeid. Nivået på slik pensjonsopptjening vil være noe høyere enn nivået i dagens regelverk. Det skal innføres fleksibelt uttak av alderspensjon fra 62 år som innebærer at pensjonen skal fordeles over forventet antall gjenværende leveår. Det åpnes for at alderspensjonen kan tas ut helt eller delvis, og pensjon

kan kombineres med arbeid uten at pensjonen avkortes.

Stortinget har vedtatt at det skal være levealdersjustering i folketrygdens alderspensjon. Når pensjonen skal fordeles over forventet antall gjenværende leveår, og levealderen i befolkningen ventes å øke i tiårene fremover, må den enkelte arbeide noe lenger for samme årlige pensjon. Pensjonsrettighetene under opptjening skal reguleres i takt med lønnsveksten, mens pensjoner under utbetaling skal reguleres tilsvarende gjennomsnittet av lønns- og prisveksten. Levealdersjusteringen og de nye prinsippene for regulering er de viktigste bidragene til at folketrygden blir bærekraftig i årene som kommer.

Den beste garantien for fremtidens pensjoner er at det samlede pensjonssystemet er økonomisk og sosialt bærekraftig. Arbeidskraften er den viktigste ressursen for å sikre verdiskaping og et godt velferds-samfunn. Det er derfor viktig at et nytt pensjonssystem stimulerer til arbeid. Det vises til proposisjonens kapittel 2.2 for nærmere redegjørelse av målene for et nytt pensjonssystem.

Formålet med alderspensjonen skal fortsatt være å sikre inntekt i alderdommen. Det legges til rette for en gradvis og fleksibel overgang fra yrkesaktivitet til pensjonisttilværelsen. Den nye alderspensjonen skal bestå av en inntektspensjon som ytes til alle som tjener opp pensjonsrettigheter i form av en pensjonsbeholdning, mens grunnsikringen ivaretas gjennom en garantipensjon som sikrer et akseptabelt inntektsnivå for personer uten eller med lav tidligere inntekt. Det vises til kapittel 2.3 for nærmere redegjørelse av hovedtrekkene ved ny alderspensjon.

Det foreslås at ny alderspensjon utformes slik at det årlig bygges opp en pensjonsbeholdning gjennom arbeidsinntekt eller ved annen pensjonsopptjening. Pensjonsbeholdningen omgjøres til en årlig pensjon ved at den deles på et delingstall på pensjonerings-tidspunktet. Delingstallene reflekterer i hovedsak forventet antall leveår som pensjonist, men det foreslås at også utvikling i dødelighet i yrkesaktiv alder reflekteres i delingstallene.

Det redegjøres i proposisjonen for arbeidet med en internettbasert pensjonsportal. God informasjon er en forutsetning for at den enkelte kan forstå de pensjonsmessige konsekvensene av sine valg. Det er også inngått avtale med utvikling av en portal for private pensjonsordninger.

Proposisjonen omtaler videre spørsmålet om en egen pensjonspremie i skattesystemet. Det foreslås at det arbeides videre med dette spørsmålet.

2.2 Utforming av ny alderspensjon

2.2.1 Departementets vurdering og forslag

Forslaget innebærer at det bygges opp en pensjonsbeholdning som yrkesaktiv, og at den årlige

pensjonen fremkommer ved å dele beholdningen på et delingstall som reflekterer forventet gjenstående levetid fra uttakstidspunktet. Det er også foreslått en konsekvent levealdersjustering som innebærer at det tas hensyn til utviklingen i dødelighet i yrkesaktiv alder i tillegg til utviklingen i forventet gjenstående levetid.

Enkelte av høringsinstansene knytter synspunktene på forslaget til utforming av ny alderspensjon til spørsmålet om å innføre arvegevinst som en del av levealdersjusteringen. Det vises her til den alternative utformingen av arvegevinsten som foreslås i kapittel 5.

Valg av utforming av ny alderspensjon må holdes atskilt fra spørsmålet om hvilket pensjonsnivå ny alderspensjon skal sikre.

Departementet er enig med høringsinstansene i at den foreslåtte utformingen av ny alderspensjon blir mer komplisert med en separat arvegevinst. Det vises til kapittel 5 hvor det foreslås å ta arvegevinsten inn i delingstallet fremfor å definere arvegevinsten som et årlig tilskudd til pensjonsbeholdningen.

Selv om den årlige pensjonen vil bygges opp gjennom 1,35 pst. av pensjongivende inntekt, vil den faktiske pensjonen avhenge både av valg av uttakstidspunkt og av utviklingen i befolkningens levealder i forhold til 2010. Det er uheldig at et så sentralt element i det nye pensjonssystemet for alltid skal være knyttet opp til befolkningens levealder i 2010.

Den enkeltes pensjon vil ikke påvirkes av valget mellom en utforming av ny alderspensjon der den årlige pensjonen tjenes opp direkte ved 1,35 pst. av pensjongivende inntekt eller der den årlige pensjonen tjenes opp ved hjelp av en pensjonsbeholdning som bygges opp gjennom 18,1 pst. av pensjongivende inntekt med videre.

Det foreslås at den enkelte hvert år bygger opp en pensjonsbeholdning som yrkesaktiv, og at den årlige pensjonen fremkommer ved å dele beholdningen på et delingstall som reflekterer forventet antall gjenstående leveår.

2.3 Egen pensjonspremie i skattesystemet

2.3.1 Departementets vurdering og forslag

Høringsinstansene er delt i synet på spørsmålet om egen pensjonspremie. Det fremholdes blant annet at en egen pensjonspremie vil gi bedre forståelse av sammenhengen mellom arbeid og pensjon. En slik premie krever imidlertid en betydelig omlegging av skattesystemet.

En egen pensjonspremie kan bidra til å vise sammenhengen mellom innbetalinger til pensjonssystemet som yrkesaktiv og de ytelsene en vil få som pensjonist. Fordelene med en slik premie må imidlertid vurderes i forhold til de omleggingene i skattesystemet dette ville innebære. Det foreslås på denne bak-

grunn at det arbeides videre med å se på mulighetene for å innføre en egen pensjonsavgift i skattesystemet.

2.4 Komiteens merknader

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, har ingen merknader.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til sine merknader i forbindelse med behandlingen av St.meld. nr. 12 (2004–2005) Pensjonsreformen – Trygghet for pensjonistene og St.meld. nr. 5 (2008–2009) Opptjening og uttak av alderspensjon i folketrygden, jf. Innst. S. nr. 195 (2004–2005) og Innst. S. nr. 168 (2006–2007), og til sine merknader i denne innstilling.

3. OPPTJENING AV INNTEKTSPENSJON

3.1 Innledning og sammendrag

I Stortingets vedtak av 26. mai 2005 ble hovedprinsippene for opptjening av ny alderspensjon i folketrygden fastlagt. Det ble blant annet bestemt at alle år skal telle med i opptjening av inntektspensjon og at den øvre grensen for pensjonsopptjening på 70 år skal fjernes.

Ved behandlingen av St.meld. nr. 5 (2006–2007) vedtok Stortinget 23. april 2007 nærmere regler for opptjening av ny alderspensjon i folketrygden:

- Årlig inntekt mellom 0 og 7,1 G skal være pensjongivende.
- Årlige pensjonsrettigheter skal tilsvare 1,35 pst. av inntekten for en person som tar ut pensjon fra 67 år gitt levealderen i 2010.
- Det gis pensjonsopptjening ved ulønnet omsorgsarbeid for barn tilsvarende en årlig inntekt på 4,5 G i inntil seks år pr. barn. Dagens ordning for omsorgsarbeid ved pleie av eldre, syke og funksjonshemmede videreføres i ny alderspensjon, med pensjonsopptjening tilsvarende en årlig inntekt på 4,5 G.
- Regjeringen skal komme tilbake til en nærmere vurdering av å gi omsorgsopptjening tilbakevirkende kraft for de som blir omfattet av de nye opptjeningsreglene i folketrygden.
- Det gis pensjonsopptjening for alle som avtjener førstegangstjeneste på minst seks måneder.
- Pensjonsopptjeningen for arbeidsledige som mottar dagpenger, forbedres.

Det foreslås at gjeldende definisjon av pensjongivende inntekt legges til grunn for opptjening av inntektspensjon i folketrygdens nye alderspensjon.

Med enkelte særskilte unntak er pensjonsgivende inntekt det samme som personinntekt etter skatteloven. Som pensjonsgivende inntekt regnes blant annet fordel vunnet ved arbeid (lønn, honorar mv.) og ytelser som trer i stedet for arbeidsinntekt (sykepenger mv.). I tillegg regnes enkelte ytelser fra folketrygden (rehabiliteringspenger, attføringspenger og tidsbegrenset uførestønad) som pensjonsgivende inntekt.

Etter gjeldende regler fastsettes det pensjonsgivende inntekt for hvert kalenderår fra og med det året man fyller 17 år til og med det året man fyller 69 år. Fordi dagens regel om 40 års opptjening erstattes av en regel der alle år teller med ved beregning av pensjon, foreslås det at aldersgrensene for pensjonsopptjening utvides. Etter arbeidsmiljøloven kan barn fra 13 år utføre lettere arbeid i begrenset omfang. Det foreslås derfor at nedre aldersgrense for pensjonsopptjening i ny alderspensjon settes til 13 år.

Et viktig hensyn bak utformingen av ny alderspensjon er at den skal motivere til arbeid. Det foreslås at det skal kunne fastsettes pensjonsgivende inntekt til og med det kalenderåret en fyller 75 år.

Det foreslås at ny alderspensjon utformes slik at det årlig bygges opp pensjonsrettigheter i form av en pensjonsbeholdning (teknisk hjelpetørrelse) gjennom pensjonsgivende inntekt eller annen pensjonsopptjening.

For å tjene opp pensjonsrettigheter i ny alderspensjon må den enkelte, som i dag, få fastsatt pensjonsgivende inntekt, eller være i en situasjon som gir rett til å få godskrevet pensjonsopptjening når vedkommende ikke har inntekt. I den nye opptjeningsmodellen hvor alle år skal telle med, vil perioder utenfor arbeidslivet eller perioder med lav inntekt påvirke pensjonsopptjeningen i større grad enn i dag. Det bør gis bedre muligheter for godskriving av pensjonsrettigheter for personer som av nærmere avgrensede årsaker står utenfor arbeidslivet i perioder av yrkeskarrieren.

3.2 Pensjonsbeholdning

Det foreslås at alderspensjon i folketrygden utformes slik at den enkelte opparbeider pensjonsrettigheter i form av en pensjonsbeholdning (teknisk størrelse) som danner grunnlaget for beregning av utbetalt pensjon.

Pensjonsbeholdningen tilsvare summen av årlig pensjonsopptjening som bygges opp i løpet av livet på grunnlag av pensjonsgivende inntekt, førstegangstjeneste, mottak av dagpenger og omsorgsarbeid.

Årlig pensjonsopptjening skal tilsvare 18,1 pst. av pensjonsgivende inntekt opp til 7,1 ganger grunnbeløpet. De ulike opptjeningsgrunnlagene skal ikke betraktes isolert, men opptjeningsgrensen skal også gjelde når pensjonsopptjeningen skjer på flere grunnlag.

Pensjonsopptjening ved omsorgsarbeid skal ikke legges sammen med de øvrige opptjeningsgrunnlagene. Slik opptjening skal tilsvare en pensjonsgivende inntekt på 4,5 G og vil være subsidier i forhold til annen opptjening.

Opplysninger om inntekt fastsettes ved skattelikningen hvert år.

Opparbeidede pensjonsrettigheter reguleres i samsvar med lønnsveksten.

Endret dødelighet i befolkningen vil ikke påvirke den enkeltes pensjonsbeholdning.

3.3 Pensjonsopptjening på grunnlag av pensjonsgivende inntekt

3.3.1 Departementets vurdering og forslag

Prinsippet om alleårsopptjening tilsier at det ikke skal være aldersgrenser knyttet til pensjonsopptjening. I høringsnotatet ble det imidlertid foreslått enkelte avgrensninger.

Dagens alderspensjon kan gi store forskjeller i pensjon for personer med samme livsinntekt når de har fordelt inntekten ulikt gjennom yrkeskarrieren, noe som først og fremst skyldes besteårsregelen. Dette vil en unngå ved overgang til et system med alleårsopptjening. Her vil lik samlet inntekt gjennom livet gi lik pensjon.

Kravet om minst tre års opptjening for rett til tilleggspensjon foreslås ikke videreført.

Regelverket for pensjonsopptjening må ses i sammenheng med arbeidsmiljølovens regler om at barn fra 13 år kan utføre lettere arbeid. Dette faller sammen med skattelovens bestemmelser om at personer som i likningsåret er 13 år eller eldre, og har egen inntekt, liknes særskilt. Det foreslås at nedre aldersgrense for pensjonsopptjening settes til 13 år.

I folketrygdens alderspensjon bør det være en øvre grense for å forhindre svært høye pensjonsnivåer, og det foreslås at det fastsettes pensjonsgivende inntekt til og med det året en fyller 75 år.

Opptjening fra første krone og en opptjeningsprosent på 18,1 gir høyere kompensasjon enn i dag for personer med lave inntekter og få opptjeningsår, fordi alle med pensjonsopptjening får noe igjen i tillegg til grunnsikringen.

Videre gir en pensjonsopptjening på 18,1 pst. av pensjonsgivende inntekt en høyere marginal pensjonsopptjening sammenliknet med dagens folketrygd. Selv om opptjeningstaket settes til 7,1 G, vil personer med høyere inntekter likevel kunne komme bedre ut med det foreslåtte pensjonssystemet enn de gjør i dag.

Det foreslås på denne bakgrunn at det gis pensjonsopptjening på 18,1 pst. av all pensjonsgivende inntekt opp til 7,1 G.

Departementet uttaler at forslaget har en god fordelingsprofil og innfrir Stortingets krav om at perso-

ner med jevn inntekt mellom 2 og 4 G i 40 år ikke skal ha en lavere pensjon enn i dag. Personer med jevn inntekt mellom 4 og 5 G i henholdsvis 40 og 43 år skal ha lik eller høyere pensjon enn i dag. Hvis det på tidspunktet for uttak av pensjon viser seg at pensjonsopptjeningen ikke har vært stor nok, vil den opptjente pensjonen bli supplert med en garantipensjon. Ved å stå lenger i arbeid vil imidlertid pensjonen for den enkelte øke.

3.4 Pensjonsopptjening for avtjent førstegangstjeneste

3.4.1 Departementets vurdering og forslag

Ved overgang til et pensjonssystem der alle år i arbeid skal telle ved beregning av pensjon, vil avtjent førstegangstjeneste få betydning for nivået på årlig pensjon.

Pensjonsopptjening tilsvarende en inntekt på 2,5 G gir en rimelig kompensasjon for manglende pensjonsopptjening på grunnlag av arbeidsinntekt.

Det foreslås å innføre ordningen med pensjonsopptjening for avtjent militær eller sivil førstegangstjeneste eller frivillig slik tjeneste fra 2010, og at den gjøres gjeldende for nye vernepliktige.

Med bakgrunn i at førstegangstjenesten varierer i tid, vil pensjonsopptjening skje på månedlig basis, det vil si med 1/12 av 2,5 G pr. måned (minimum seks måneder).

3.5 Pensjonsopptjening for dagpengemottakere

3.5.1 Departementets vurdering og forslag

Med alleårsopptjening i ny alderspensjon er det rimelig at personer som mister arbeidet ikke taper pensjonsrettigheter, men likestilles med de som er i arbeid. Det foreslås at beregningsgrunnlaget for opptjening av pensjonsrettigheter i tiden som arbeidsledig settes til tidligere inntekt opp til 7,1 G.

Det foreslås at personer som mottar dagpenger etter folketrygdloven kapittel 4, får årlig pensjonsopptjening tilsvarende 18,1 pst. av tidligere inntekt opp til 7,1 G.

Utbetalte dagpenger er personinntekt etter skatte-loven § 12-2, og dermed pensjongivende inntekt etter folketrygdloven § 3-15. Dette innebærer blant annet at det gis rett til sykepenger og fødselspenger på grunnlag av utbetalte dagpenger. Forslag innebærer ingen forskjell i definisjonen av pensjongivende inntekt. For å unngå at det gis pensjonsopptjening både på grunnlag av utbetalte dagpenger og av tidligere inntekt, må det gjøres fradrag for utbetalte dagpenger, slik at det ikke gis "dobbel" pensjonsopptjening i perioder med dagpenger.

Det vil være nødvendig å etablere rutiner for innhenting og registrering av tidligere inntekt opp til

7,1 G for mottakere av dagpenger. Det foreslås at dette fastsettes i forskrift.

Departementet vil i 2009 foreta en nærmere utredning og vurdering av spørsmålet om pensjonsopptjening for ufrivillig deltidsarbeidende som ikke mottar dagpenger.

3.6 Pensjonsopptjening for ulønnet omsorgsarbeid

3.6.1 Departementets vurdering og forslag

Når man nå går over til et pensjonssystem der alle år i arbeid teller ved utmåling av pensjon, er det viktig å legge til rette for at perioder med liten eller begrenset yrkesaktivitet på grunn av omsorgsoppgaver, gis en rimelig kompensasjon i pensjonssystemet. Det er derfor forutsatt at den garanterte pensjonsopptjeningen øker fra et nivå på 4 G i dag til 4,5 G.

Det legges til grunn at opptjeningsnivået på 4,5 G også skal gjelde ved pleie av eldre, syke og funksjonshemmede.

Ordningen med pensjonsopptjening for omsorgsarbeid ble innført med virkning fra 1992. Det foreslås at ordningen med omsorgsopptjening for barn gis virkning også for år før 1992 for opptjening av pensjonsrettigheter i ny alderspensjon.

Det foreslås at opptjeningsnivået på 4,5 G og en maksimal periode for omsorgsopptjening på seks år pr. barn også skal gjelde for pensjonsopptjening i dagens alderspensjon fra 1. januar 2010. Justeringen er tilpasset skolestart fra seks år.

3.7 Ikrafttredelse

Det følger av ikrafttredelsesbestemmelsene i lovforslaget at endringene trer i kraft 1. januar 2010.

3.8 Komiteens merknader

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, viser til at det i proposisjonen er foreslått at det hvert år tjenes opp rettigheter til inntektpensjon i form av en pensjonsbeholdning og at opptjeningen tilsvarende 18,1 pst. av inntekten fra første krone opp til 7,1 G, i tråd med Pensjonsforlik 2007. Flertallet slutter seg til dette.

I Pensjonsforlik 2007 ble det også vedtatt at det skal gis pensjonsopptjening ved ulønnet omsorgsarbeid for barn tilsvarende en årlig inntekt på 4,5 G i inntil seks år pr. barn og at dagens ordning for omsorgsarbeid ved pleie av eldre, syke og funksjonshemmede skal videreføres i den nye alderspensjonen med pensjonsopptjening tilsvarende en årlig inntekt på 4,5 G. Flertallet registrerer at dette er fulgt opp i den foreslåtte opptjeningsmodellen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at besteårsregelen vil bortfalle i forslaget til ny alderspensjon.

Disse medlemmer mener dette vil medføre et pensjonstap for mange, særlig deltidsarbeidende og personer som har jobbet sporadisk gjennom mange år. Også personer med lang utdanning som begynner i arbeid sent, vil komme dårligere ut i ny alderspensjon.

Disse medlemmer mener videre at dagens besteårsregel har en sterk sosial profil og er langt mer livsfasevennlig enn alleårsregelen.

Disse medlemmer viser til at man i dag har om lag 640 000 mennesker som over kortere eller lengre tid arbeider deltid, enten frivillig eller ufrivillig, og at besteårsregelen tar hensyn til dette. I tillegg vil mange av disse tape store pensjonsutbetalinger i det nye alderspensjonssystemet.

Disse medlemmer konstaterer at i de nye opptjeningsreglene som flertallet går inn for, vil bare ett år på deltid gi varig redusert pensjon.

Disse medlemmer konstaterer at en konsekvens av forslaget til ny alderspensjon slik det fremkommer i lovforslaget fra Regjeringen, er imidlertid at personer som ikke har en helsetilstand som gjør at yrkesdeltakelsen er stabil eller særlig langvarig, kommer ut som tapere.

Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet ønsker å beholde dagens opptjeningsregler slik vi kjenner dem i nåværende folketrygd, med enkelte justeringer.

Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet gikk inn for å utvide pensjonsopptjeningen for ulønnet omsorgsarbeid, både i forbindelse med behandlingen av pensjonsreformen og behandlingen av ny alderspensjon i folketrygden, jf. Innst. S. nr. 195 (2004–2005) og Innst. S. nr. 168 (2006–2008).

Disse medlemmer legger til grunn at "omsorgsarbeid" kan defineres som omsorg for egne barn opptil skolepliktig alder, samt omsorg for egne barn og andre familiemedlemmer der hvor denne "egenomsorgen" erstatter en omsorg som ellers ville ha gitt rett til offentlig finansiering.

Disse medlemmer legger til grunn gjeldende regler, men vil foreslå å øke pensjonsopptjeningen fra 3,00 til 3,50 pensjospoeng for hvert år, til barnet fyller 7 år.

Disse medlemmer registrerer at avtjent verneplikt i mer enn seks måneder skal gi pensjonsopptjening basert på en inntekt på 2,5 G pr. år (175 640 kroner).

Disse medlemmer vil påpeke at Regjeringens forslag om at pensjonsopptjening for verneplikt skal innføres fra 2010, vil innebære at alle som har avtjent førstegangstjeneste i perioden 1982–2009 ikke vil få pensjonsopptjening, selv om de blir berørt

av alle de øvrige opptjeningsreglene i ny alderspensjon.

Disse medlemmer mener det ville vært naturlig at pensjonsopptjening for avtjent førstegangstjeneste hadde omfattet alle som omfattes av ny alderspensjon i folketrygden, og ikke begrenses til førstegangstjeneste avtjent fra og med 2010.

Disse medlemmer viser til gjeldende regler for gifte/samboende pensjonister. Når to som er gift med hverandre begge mottar pensjon fra folketrygden, utgjør full grunnpensjon 85 pst. av grunnbeløpet for hver. Begge vil få grunnpensjon beregnet etter egen trygdetid. De samme reglene gjelder for partnere av samme kjønn, samt samboere som har vært gift med hverandre tidligere eller har/har hatt felles barn. Også samboere som har levd sammen i 12 av de siste 18 månedene, får grunnpensjon etter ovennevnte regler.

Disse medlemmer går inn for å endre ovennevnte regler ved å fjerne avkortingsreglene for gifte/samboende pensjonister slik at alle får 100 pst. grunnpensjon uavhengig av sivilstand.

Disse medlemmer har merket seg at Regjeringen foreslår at garantipensjonen gis etter to satser. Høy sats vil ved første gangs fastsettelse tilsvare minstepensjonsnivået for enslige i dagens alderspensjon, mens ordinær sats vil tilsvare minstepensjonsnivået til gifte minstepensjonister.

Disse medlemmer vil påpeke at ny alderspensjon vil medføre at svært mange får opptjent sin pensjon basert på en inntektspensjonsbeholdning kombinert med en garantipensjonsbeholdning.

Disse medlemmer konstaterer at dette vil medføre at man også i fremtiden skal forskjellsbehandle pensjonister basert på sivilstand, og at det er gifte/samboende pensjonister med lav inntekt som vil bli de største taperne.

Disse medlemmer har videre merket seg at en annen konsekvens av forslaget til ny alderspensjon er at personer som ikke har en helsetilstand som gjør at yrkesdeltakelsen er stabil eller særlig langvarig, kommer ut som tapere.

Disse medlemmer registrerer at også Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO) har påpekt den samme konsekvensen i sin høringsuttalelse.

Disse medlemmer vil videre vise til sine merknader i forbindelse med behandlingen av St.meld. nr. 5 (2006–2007), jf. Innst. S. nr. 168 (2006–2007).

4. GARANTIPENSJON

4.1 Innledning

Alderspensjonen skal sikre en minsteinntekt i alderdommen for alle i form av en garantipensjon. Den skal avløse dagens minstepensjon som består av en grunnpensjon og et særtillegg.

Garantipensjonen skal:

- være på samme nivå som dagens minstepensjon,
- differensieres etter sivilstand som i dagens folke-trygd,
- avkortes med 80 pst. av opptjent inntektpensjon,
- lønnsreguleres justert for utviklingen i levealder.

I dagens alderspensjon avkortes særtillegget krone for krone mot opptjent tilleggspensjon, slik at personer med forholdsvis lav tilleggspensjon ofte blir minstepensjonister. I ny alderspensjon vil alle som har pensjonsopptjening, få noe igjen utover det garanterte minstenivået. Personer som ikke har opptjent pensjonsrettigheter, vil utelukkende få garantipensjon. Disse kan få garantipensjonen utbetalt fra 67 år.

Det foreslås at garantipensjon gis etter to satser. Høy sats vil ved første gangs fastsettelse tilsvare minstepensjonsnivået for enslige i dagens alderspensjon, mens ordinær sats vil tilsvare minstepensjonsnivået til gifte minstepensjonister.

Det foreslås at det skal kreves minst tre års trygdetid for å få garantipensjon, og at full garantipensjon oppnås ved 40 års trygdetid tilsvarende som for dagens minstepensjon. Trygdetiden foreslås medregnet fra fylte 16 år til og med det 66. året.

Garantipensjonen foreslås redusert forholdsmessig ved redusert trygdetid.

Garantipensjonen foreslås å kunne utbetales til personer bosatt i utlandet dersom vedkommende har minst 20 års trygdetid tilsvarende som for dagens minstepensjon.

Det foreslås at garantipensjon etter nærmere vilkår kan tas ut fra fylte 62 år. Garantipensjonen utmåles nøytralt, slik at den utgjør et høyere beløp jo senere den tas ut.

Det foreslås at garantipensjon skal utmåles ved å benytte delingstall, samt at både inntektpensjon og garantipensjon utmåles ved å benytte det samme delingstallet.

De særskilte reglene som gjelder for medregning av trygdetid til flyktninger, ble foreslått videreført.

Det legges opp til at pensjonsnivået ved fylte 67 år minst må tilsvare garantipensjonssatsen for at en skal kunne ta ut pensjon før 67 år. Garantipensjonen er gjort fleksibel ved at en kan ta den ut før fylte 67 år, men det er også mulig å vente med uttak til etter 67 år. Garantipensjonen skal også være nøytral med hensyn til uttakstidspunkt.

Det foreslås at Kongen i statsråd skal fastsette garantipensjonssatsene, og at disse skal reguleres årlig i samsvar med lønnsutviklingen justert for effekten av levealdersjusteringen for 67-åringer.

4.2 Ikrafttredelse

Reglene om garantipensjon trer i kraft 1. januar 2010, men gradvis innføring av ny alderspensjon innebærer at de første som vil motta garantipensjon, vil være personer født i 1954, se § 20-19.

4.3 Komiteens merknader

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, viser til Pensjonsforlik 2005 og Pensjonsforlik 2007 der det fremkommer at alderspensjonen skal tjenes opp av den enkelte gjennom hele ens yrkesaktive liv, og at alderspensjonen samtidig skal sikre alle en minsteinntekt i form av en garantipensjon. Flertallet slutter seg til den foreslåtte ordningen for garantipensjon og viser til at garantipensjonen i den nye alderspensjonen som system avløser minstepensjonen i dagens alderspensjon. Flertallet ser det som viktig å videreføre folke-trygdens viktigste omfordelende element i form av en grunnsikring som gis til alle uavhengig av tidligere inntekt.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at Regjeringen foreslår at garantipensjonen fortsatt skal differensieres med bakgrunn i sivilstand. Dette gjøres ved at det foreslås at garantipensjonen gis etter to satser. Høy sats vil ved første gangs fastsettelse tilsvare minstepensjonsnivået for enslige i dagens alderspensjon, mens ordinær sats (lav sats) vil tilsvare minstepensjonsnivået til minstepensjonister som er gift med en tilleggspensjonist.

Disse medlemmer vil videre påpeke at Fremskrittspartiet også tidligere har tatt til orde for at det som omtales som "minstepensjonsfella" må fjernes, og mener det er rimelig at alle som har vært i arbeid og hatt opptjening får noe mer pensjon enn de som ikke har rett til mer enn garantipensjonen.

Disse medlemmer foreslår derfor at det gjøres endringer i dagens opptjeningsregler slik at garantipensjonen avkortes med 80 pst. av opptjent inntektpensjon.

Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet en rekke ganger har fremmet forslag som innebærer at garantipensjonen økes til 2 G. Dette gjøres ved at særtillegget i dagens folke-trygd økes fra 74 pst. (lav sats gjelder pensjonister som er gift med pensjonist med rett til tilleggspensjon) til 100 pst. av G, og fra 94 pst. (høy sats gjelder enslige pensjonister) til 100 pst. av G.

Disse medlemmer vil vise til at en slik modell vil sikre at fremtidens minstepensjonister vil kunne oppnå en verdig livssituasjon ved at de ikke trenger å leve under fattigdomsgrensen.

Disse medlemmer vil videre vise til sine merknader i forbindelse med behandlingen av St.meld. nr. 5 (2006–2007), jf. Innst. S. nr. 168 (2006–2007).

5. LEVEALDERSJUSTERING OG NØYTRALT FLEKSIBELT UTTAK

5.1 Innledning og sammendrag

Ved behandling av St.meld. nr. 12 (2004–2005) vedtok Stortinget å innføre en ordning med levealdersjustering i folketrygdens alderspensjon. Ved behandling av St.meld. nr. 5 (2006–2007) sluttet Stortinget seg til forslaget om å iverksette ordningen fra 2010 med virkning for nye alderspensjonister.

Levealdersjustering er en mekanisme som knytter pensjonsalderen eller pensjonsnivået til utviklingen i befolkningens levealder. Når levealderen i befolkningen øker, må en arbeide noe lenger for å få samme årlige pensjon, fordi opparbeidede pensjonsrettigheter da skal fordeles på lengre levetid.

Levealdersjusteringen henger nøye sammen med innføringen av fleksibilitet i alderspensjonen. Stortinget vedtok i forbindelse med behandling av St.meld. nr. 5 (2006–2007) fleksibelt uttak av pensjon fra 62 år fra 2010, basert på at årlig pensjon skal reflektere forventet antall år som pensjonist. I St.prp. nr. 1 (2008–2009) varslet Regjeringen forslag om å forskyve iverksettingen av fleksibelt uttak av alderspensjon til 2011.

Levealdersjustering kombinert med fleksibelt uttak av alderspensjon gir den enkelte valget mellom å utsette uttaket av pensjon noe, kombinere hel eller delvis pensjon med fortsatt arbeid, eller å ta ut en lavere årlig pensjon. Levealdersjusteringen sikrer at folketrygdens utgifter til alderspensjon på lang sikt blir om lag upåvirket av endringer i levealderen.

Det foreslås å konkretisere levealdersjusteringen for det enkelte årskull ved delingstall som beregnes med utgangspunkt i forventet gjenstående levetid fra tidspunktet for uttak av alderspensjon, justert for dødelighet frem til uttakstidspunktet. Dette innebærer også at forventet nåverdi av samlede pensjonsutbetalinger vil være uavhengig av uttakstidspunkt.

Det foreslås at det fastsettes delingstall for hvert årskull fra og med 62 år til og med 75 år. En øvre grense for pensjonsopptjening og delingstall sikrer at forskjellene i kompensasjonsnivå mellom de som tar ut pensjon tidlig og de som tar den ut sent, ikke blir urimelig store. Det fastsettes felles delingstall for kvinner og menn. Delingstallene foreslås fastsatt endelig når årskullene er 61 år slik at delingstallene for den enkelte vil være kjent før nedre uttaksalder. Delingstallene foreslås fastsatt på grunnlag av observert dødelighet for eldre årskull over en tiårsperiode forut for fastsettingstidspunktet. Ved fastsettingen benyt-

tes forventet lønnsvekst som diskonteringsrente, og det tas hensyn til at pensjon under utbetaling skal reguleres med lønnsveksten fratrukket en fast faktor på 0,75 pst.

Når det gjelder dagens alderspensjon tjenes det opp rettigheter til en årlig ytelse og ikke til en pensjonsbeholdning. Det foreslås derfor at det i tillegg til delingstallene utarbeides forholdstall for pensjon opptjent etter dagens regler. Forholdstallene beregnes med utgangspunkt i forventet gjenstående levetid fra tidspunkt for uttak av pensjon, hensyntatt overlevelsessannsynligheten fra nedre grense for uttak til uttakstidspunktet. Forholdstallene foreslås fastsatt endelig når årskullene er 61 år, basert på observert dødelighet for eldre årskull over en tiårsperiode forut for fastsettingstidspunktet. På samme måte som delingstallene i ny alderspensjon, vil forholdstallene ha en funksjon ved fleksibelt uttak av dagens alderspensjon. Det utarbeides derfor forholdstall for årene fra 62 til 75 år på tilsvarende måte som for delingstallene.

Delingstallene foreslås fastsatt med to desimaler, mens forholdstallene foreslås fastsatt med tre desimaler. Dette gjør at delingstallene og forholdstallene blir om lag like nøyaktige.

I forbindelse med lønnsoppgjøret i privat sektor i 2008 ble det inngått avtale mellom partene i arbeidslivet om ny AFP tilpasset fleksibel alderspensjon i folketrygden. I brev av 2. april 2008 fra statsministeren til Riksmeklingsmannen heter det at Regjeringen er innstilt på å foreslå for Stortinget en gradvis innfasning av levealdersjusteringen som innebærer at de første årskullene som kan ta ut pensjon etter at pensjonsreformen er trådt i kraft, i noen grad vil skjermes for effekten av den sterke økningen i levealderen de siste årene.

Departementet sendte 8. mai 2008 på høring forslag som følger opp brevet fra statsministeren. Levealdersjusteringen foreslås faset gradvis inn for årskullene 1943–1949, slik at forholdstallet ved 67 år ikke øker mer enn 0,5 pst. fra et årskull til det neste. Dette innebærer i praksis at observert dødelighet før 2010 ikke får betydning for beregningen av disse årskullenes forholdstall ved 67 år. Det foreslås at skjermingen får gradvis mindre effekt for årskullene fra 1950 til og med 1958 ved at endringen i forholdstallene ved 67 år mellom disse årskullene beregnes som en veid sum av 0,5 pst. og levealdersjusteringen slik denne er definert i høringsnotatet av 28. januar 2008, dersom sistnevnte overstiger 0,5 pst.

Det foreslås at både delingstall og forholdstall fastsettes administrativt basert på et entydig regelverk. Det foreslås at praktiseringen av ordningen med levealdersjustering følges opp som en del av den fortløpende evaluering av pensjonsreformen som vil foretas for å vurdere om reformen virker etter hensik-

ten. Det legges til grunn at evalueringsarbeidet vil gjennomgås i et arbeidslivs- og pensjonspolitisk råd som er opprettet i samarbeid med partene i arbeidslivet.

Det vises til proposisjonens kapittel 5.7 for nærmere presentasjon av anslag på delingstall og forholdstall samt redegjørelse for effektene av levealdersjusteringen for den enkelte.

5.2 Departementets vurdering og forslag

5.2.1 Levealdersjustering – hovedspørsmål

Flere høringsinstanser har uttalt seg kritisk til innføring av levealdersjustering i ny alderspensjon i folketrygden.

Delingstallene er det mest sentrale elementet i levealdersjusteringen. Dette er fordi dødeligheten etter 62 år, som er nedre grense for uttak av pensjon, har større potensial for å endre seg over tid enn dødeligheten før 62 år, som allerede er lav. Innføring av delingstall har dermed størst betydning for bærekraften i pensjonssystemet. En konsekvent levealdersjustering tilsier at det tas hensyn til endringer i dødelighet både før og etter 62 år. Det enkelte årskull vil da bære risikoen for endringer i dødelighet både i yrkesaktiv alder og som pensjonist. Når levealdersjusteringen på denne måten tar hensyn til både hvor mange i det enkelte årskullet som når pensjonsalderen, og hvor lenge årskullet i gjennomsnitt lever som pensjonist, blir alderspensjonssystemet robust mot økninger i levealdere både i perioden pensjonsrettighetene tjenes opp og i perioden de betales ut.

Det foreslås derfor at levealdersjusteringen skal ta hensyn til dødelighet gjennom hele livet. Det kan virke kompliserende på pensjonssystemet å beregne arvegevinnt som et separat tillegg til opptjeningen. Flere av høringsinstansene peker på at arvegevinnt virker kompliserende, og i liten grad uttaler seg om prinsippet om å ta hensyn til dødelighet gjennom hele livet i levealdersjusteringen. På denne bakgrunn foreslås det en alternativ måte å ta hensyn til utviklingen i dødelighet før uttak av alderspensjon i levealdersjusteringen.

Begrunnelsen for i noen grad å skjerme enkelte årskull fra effekten av levealdersjusteringen, er at de første kullene av pensjonister etter 2010 må arbeide lenger for å motvirke effekten av levealdersjusteringen enn de som får sin pensjon beregnet etter nye opptjeningsregler. Videre er det kort tid til pensjonsreformen iverksettes, slik at disse årskullene har mindre muligheter til å tilpasse seg.

Det vises til at Regjeringen, blant annet på bakgrunn av innspill i høringen, har foreslått å forskyve iverksettingen av fleksibelt uttak til 1. januar 2011, jf. St.prp. nr. 1 (2008–2009). Forskjøvet iverksetting av fleksibiliteten berører ikke levealdersjusteringen direkte. I tråd med Stortingets vedtak i april 2007 er

forholdstallet ved 67 år i 2010 normert til 1. Forskyvningen vil dermed ikke påvirke beregningen av delingstall og forholdstall for ulike årskull og uttaksaldrer, men de forholdstallene som skulle ha vært benyttet ved fleksibelt uttak i 2010 kommer ikke til anvendelse.

5.2.2 Delingstall

ØVRE ALDERSGRENSE FOR DELINGSTALL

Det foreslås at det skal fastsettes en øvre aldersgrense for delingstall på 75 år. En øvre aldersgrense bidrar til at forskjellene i pensjonsnivå ikke blir for store mellom de som tar ut pensjon tidlig og de som tar den ut sent. Grensene for beregning av delingstall og opptjening vil dermed være like, og dette bidrar til et enkelt og konsistent system.

DELINGSTALL FOR HVERT ÅRSKULL

Delingstall for hvert årskull innebærer en gradvis justering av delingstallene i takt med levealdersutviklingen. Dersom delingstallene alternativt skulle gjelde for flere årskull, for eksempel for fem årskull av gangen, ville en kunne få terskeeffekter fra et årskull til det neste. Det foreslås at det fastsettes delingstall for hvert årskull. Det fastsettes felles delingstall for kvinner og menn.

MÅNEDLIGE DELINGSTALL

Månedlige delingstall sikrer at den enkelte får pensjonsmessig uttelling for å utsette uttaket også utover hele år. Det vises til at månedlige delingstall også harmonerer med månedlig utbetaling av pensjoner.

Fordi det ikke utarbeides offisiell levealdersstatistikk på månedsbasis, foreslås det at månedlige delingstall fastsettes ved lineær interpolering mellom de to tilstøtende årlige delingstallene. Forslaget innebærer at endringer i forventet gjenstående levetid forutsettes jevnt fordelt mellom to tidspunkt for pensjonsuttak målt i hele år.

OBSERVERT DØDELIGHET I BEREGNING AV DELINGSTALL OG VALG AV OBSERVASJONSPERIODE

Delingstallene for et årskull fastsettes på bakgrunn av forventet gjenstående levetid fra uttakstidspunktet og reflekterer hvor lenge en person som tilhører årskullet, i gjennomsnitt vil leve fra ulike uttakstidspunkt etter 62 år.

Delingstallene må baseres på et gjennomsnitt av observert dødelighet over en periode for å unngå at det blir store tilfeldige variasjoner i delingstallene mellom årskull. Endringene i delingstallene mellom årskullene blir jevnere jo lenger observasjonsperiode en velger.

Det foreslås at delingstallene fastsettes med utgangspunkt i forventet gjenstående levetid på uttakstidspunktet på bakgrunn av observerte dødelighetsrater for eldre årskull de siste ti årene forut for fastsettingsåret.

TIDSPUNKT FOR FASTSETTING AV DELINGSTALL

Enkelte høringsinstanser mener at det kan være sent å få fastsatt delingstallene først ved 61 år.

Delingstallene bør fastsettes nært opp til uttakstidspunktet.

Det vises til at ved å fastsette delingstallene med endelig virkning det året den enkelte fyller 61 år, vil informasjon om effekten av å utsette uttak være tilgjengelig før ethvert mulig uttakstidspunkt.

Det foreslås at delingstallene skal fastsettes med endelig virkning det året den enkelte årskull fyller 61 år.

PRESISJONSNIVÅ VED FASTSETTING AV DELINGSTALL

Det foreslås at delingstallene skal fastsettes med to desimaler.

INKLUDERING AV ARVEGEVINST I DELINGSTALLENE

Med bakgrunn i at mange høringsinstanser har uttalt at utformingen av arvegevinsten virker kompliserende, foreslås det at effekten av endringer i dødelighet før 62 år inkluderes i delingstallene. På denne måten tas det hensyn til utviklingen i dødelighet både før og etter uttakstidspunktet i delingstallene.

Med den utformingen av arvegevinst før 62 år som nå foreslås, vil arvegevinsten være uavhengig av opptjeningsprofil. Dette innebærer at lik livsinntekt (under 7,1 G) gir samme pensjon for en gitt uttaksalder for alle i samme årskull.

REGULERING OG DISKONTERING

Ved fastsetting av delingstallene tas det også hensyn til at pensjon under opptjening og pensjonsbeholdningen skal reguleres med lønnsveksten, at pensjon under utbetaling skal reguleres med lønnsveksten og deretter fratrekkes 0,75 pst., og en diskonteringsrente for å beregne nåverdien av utbetalingene.

Forslaget til hvordan delingstallene skal beregnes innebærer at delingstallene på ethvert utgangstidspunkt beregnes etter samme formel, hvor faktoren for regulering av pensjon under utbetaling inngår. Stortingets vedtak om at pensjon under utbetaling, skal reguleres med gjennomsnittet av prisveksten, og lønnsveksten er foreslått implementert ved at pensjon under utbetaling reguleres med lønnsveksten og deretter fratrekkes 0,75 pst. Denne utformingen innebærer at avviket fra lønnsveksten inngår multiplikativt i

formelen for beregning av delingstallet. Når diskonteringsrenten som korrigerer for ulike uttakstidspunkt også er lønnsvekst, bidrar dette til at delingstallsberegningen kan forenkles betydelig og gjøres uavhengig av forutsetninger om framtidig pris- og lønnsvekst. Dette bidrar til et enkelt og konsistent system.

Det foreslås at alderspensjon skal levealdersjusteres og at alderspensjon skal være nøytral i forhold til uttaksalder. Levealdersjustering og nøytralt uttak gjennomføres ved hjelp av delingstall.

Det foreslås at det fastsettes delingstall for hvert årskull fra og med 1954-kullet som gjelder for uttak av alderspensjon mellom alder 62 og 75 år. Videre foreslås det at det fastsettes månedlige delingstall, som gjelder for uttaksalder mellom hele år, og at det fastsettes felles delingstall for kvinner og menn.

Det foreslås at delingstallene fastsettes endelig det året et årskull fyller 61 år. Delingstallene fastsettes på bakgrunn av forventet gjenstående levetid på uttakstidspunktet beregnet ut fra gjennomsnittet av observerte dødelighetsrater for eldre årskull de siste ti årene forut for fastsettingstidspunktet. Ved fastsettingen skal det tas hensyn til dødelighet frem til uttakstidspunktet. Det foreslås at lønnsveksten benyttes som diskonteringsrente ved fastsettingen av delingstallene.

Videre foreslås det at månedlige delingstall fastsettes ved lineær interpolering mellom de to tilstøtende delingstallene for uttaksalder i hele år. Det foreslås at delingstallene skal fastsettes med to desimaler.

5.3 Forholdstall

Få høringsinstanser har kommentert forslagene om fastsetting av forholdstall særskilt, men kommentarene til forslagene om fastsetting av delingstall antas å gjelde også her.

Det foreslås å opprettholde betegnelsen forholdstall om de tallene som skal benyttes i levealdersjusteringen av pensjon opptjent etter dagens regler.

Forholdstallene beregnet på bakgrunn av observert dødelighet vil ikke komme til anvendelse den første perioden etter 2010 ettersom det foreslås at levealdersjusteringen skal fases gradvis inn. Prinsippene for beregning av forholdstallene må likevel vedtas fordi de vil ha betydning for beregning av forholdstallene og levealdersjusteringen i den perioden skjermingen skal ha gradvis mindre effekt og etter skjermingsperiodens utløp.

1943-kullet foreslås å bli det første kullet som får tildelt forholdstall. Årskull helt tilbake til 1936-kullet kunne tenkes å bli omfattet av fleksibiliteten og levealdersjusteringen fordi årskullene fra 1936 til 1942 vil være innenfor den foreslåtte rammen for fleksibelt uttak av alderspensjon fra 62 til 75 år i 2011.

På samme måte som for delingstallene tas det også ved fastsetting av forholdstallene hensyn til reguleringsfaktorer og diskonteringsrente (lønnsvest).

Det foreslås at alderspensjon skal levealdersjusteres og at alderspensjon skal være nøytral i forhold til uttaksalder. Levealdersjustering og nøytralt uttak foreslås gjennomført ved hjelp av forholdstall.

Det foreslås at det fastsettes forholdstall for hvert årskull fra og med 1943-kullet til og med 1962-kullet som gjelder for uttak av alderspensjon mellom alder 62 og 75 år. Det foreslås videre at det fastsettes månedlige forholdstall, som gjelder for uttaksalder mellom hele år, og at det fastsettes felles forholdstall for kvinner og menn.

Forholdstallene foreslås fastsatt endelig det året et årskull fyller 61 år.

Årskullene 1943–1949 vil ha fylt 61 år når fleksible uttaksregler trer i kraft 1. januar 2011. Disse årskullene vil få fastsatt sine forholdstall i 2010. Forholdstallene til disse årskullene vil bli fastsatt i medhold av overgangsregler.

Det foreslås at forholdstallene fastsettes på bakgrunn av forventet gjenstående levetid på uttakstidspunktet beregnet ut fra gjennomsnittet av observerte dødelighetsrater for eldre årskull de siste ti årene forut for fastsettingstidspunktet. Det foreslås at det ved fastsettingstidspunktet skal tas hensyn til dødelighet mellom 62 år og uttakstidspunktet. Det foreslås videre at lønnsveksten benyttes som diskonteringsrente ved fastsettingen av forholdstallene, og at forholdstallet normeres til 1 for 1943-kullet ved 67 år.

Månedlige forholdstall foreslås fastsatt ved lineær interpolering mellom de to tilstøtende forholdstallene for uttaksalder i hele år. Det foreslås at forholdstallene fastsettes med tre desimaler.

5.4 Gradvis innfasing av levealdersjusteringen

Begrunnelsen for i noen grad å skjerme enkelte årskull fra effekten av levealdersjusteringen er at de første kullene av pensjonister etter 2010 må arbeide lenger for å motvirke effekten av levealdersjusteringen enn de som får sin pensjon beregnet etter nye opptjeningsregler, samt at det er kort tid til pensjonsreformen iverksettes slik at den enkelte har mindre muligheter til å tilpasse seg.

Det foreslås derfor en gradvis innfasing av levealdersjusteringen. Endringen i forholdstallet ved 67 år fra et årskull til det neste for årskullene fra 1943 til og med 1949 skal ikke settes høyere enn 0,5 pst. Det foreslås videre at denne skjermingen skal ha gradvis mindre effekt for årskullene fra 1950 til og med 1958 ved at endringen i forholdstallene ved 67 år fra et årskull til det neste for disse årskullene skal tilsvare en veid sum av 0,5 pst. og beregnet økning.

Det foreslås å presisere at for årskullene 1959–1962 skal endringen i forholdstallet ved 67 år fra et

årskull til det neste tilsvare endringen som beregnes i henhold til reglene i § 19-7 annet ledd.

Det foreslås også å presisere at forholdstallene ved andre uttaksalder enn 67 år for alle årskullene 1944–1962 skal fastsettes med utgangspunkt i forholdstallene ved 67, slik at alderspensjonen blir nøytral i forhold til uttaksalder.

5.4.1 Regler for fastsetting av delingstall og forholdstall

Levealdersjusteringen og nøytralt fleksibelt uttak av alderspensjon i folketrygden er sentrale elementer i et økonomisk bærekraftig pensjonssystem. Det er derfor vesentlig at prinsippene for fastsetting av delingstall og forholdstall er entydige og utgjør en del av lovverket for alderspensjon i folketrygden, slik at det ikke oppstår diskusjon om grunnlaget for beregning av delingstall og forholdstall.

I henhold til høringsmerknader vedrørende renteforutsetningen er det i lovforslaget presisert at diskonteringsrenten skal være nominell lønnsvekst.

Det foreslås at praktiseringen av ordningen med levealdersjustering følges opp som en del av den fortløpende evaluering av pensjonsreformen som vil foretas for å vurdere om reformen virker etter hensikten. Det vises til statsministerens uttalelse i brev av 2. april 2008 til Riksmeklingsmannen i forbindelse med lønnsoppgjøret i privat sektor.

Arbeidslivs- og pensjonspolitisk råd ble opprettet 25. november 2008 i tråd med dette, og med utgangspunkt i Arbeidslivspolitisk råd. Arbeidslivs- og pensjonspolitisk råd vil gjennomgå og vurdere den løpende evalueringen av pensjonsreformen.

Det foreslås at departementet gir forskrifter om fastsetting av delingstall og forholdstall. Det foreslås at delingstallene og forholdstallene fastsettes av Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Det vises til lovforslaget § 19-7 åttende og niende ledd og til § 20-13 femte og sjette ledd.

5.5 Ikrafttredelse

Det foreslås at bestemmelsene i §§ 20-12 og 20-13 trer i kraft 1. januar 2010. Bestemmelsene kommer ikke til anvendelse før i 2015, da delingstallene for det første årskullet som omfattes av nye opptjeningsregler, 1954-kullet, skal fastsettes.

Det foreslås at bestemmelsene i §§ 19-6 og 19-7 trer i kraft 1. januar 2011. For årskullene 1943–1949 bør det fastsettes forholdstall i 2010, slik at disse er kjent før fleksible uttaksregler trer i kraft 1. januar 2011. Det foreslås at forholdstall for disse årskullene fastsettes i medhold av egne overgangsregler, se nærmere lovforslaget avsnitt II.

5.6 Komiteens merknader

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, viser til at Stortinget allerede i Pensjonsforlik 2005 vedtok prinsippet om såkalt levealdersjustering i folketrygdens alderspensjon. Med levealdersjustering knyttes pensjonsalderen eller pensjonsnivået til utviklingen i befolkningens alder. Når levealderen i befolkningen øker, må en arbeide noe lenger for å få samme årlige pensjon.

Flertallet viser videre til Pensjonsforlik 2007 der det ble vedtatt å iverksette prinsippet om levealdersjustering fra 2010. I St.prp. nr. 1 (2008–2009) foreslo Regjeringen å forskyve iverksettingen av fleksibelt uttak av alderspensjon til 2011, noe Stortinget sluttet seg til. Flertallet viser til at dette ikke berører innfasingen av levealdersjusteringen, siden denne også uten denne forskyvningen først får effekt fra 2011.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at de konkrete delings/forholdstallene som skal benyttes i beregningen av levealdersjusteringen, først ble kjent gjennom den proposisjonen vi nå behandler.

Disse medlemmer viser til at Fremskrittspartiet har avvist modernisert folketrygd ved to tidligere behandlinger og ønsker å beholde dagens pensjonssystem. På denne bakgrunn går disse medlemmer imot å innføre levealdersjustering på dagens pensjonssystem.

Disse medlemmer har merket seg at flere tunge aktører som SSB og Nordea Marketing ved Steinar Juul har påpekt at det såkalte pensjonsgapet har blitt borte, og at det ikke lenger er det samme behov for å foreta de innsparinger som flertallspartiene legger opp til.

Disse medlemmer viser for øvrig til sine merknader som er gjengitt innledningsvis i denne innstillingen.

6. UTTAK AV NY ALDERSPENSJON

6.1 Innledning og sammendrag

Det vises til Stortingets vedtak fra 2005 og 2007 som det er redegjort for tidligere i innstillingen.

Formålet med å innføre fleksibel alderspensjon i folketrygden er å gi økte valgmuligheter for den enkelte, både når det gjelder uttaksalder og grad av pensjonsuttak. Det er et viktig mål å skape et pensjonssystem som fører til at eldre arbeidstakere står lenger i arbeid, slik at finansieringsbyrden på de yrkesaktive ikke blir for stor.

Det foreslås at pensjonsrettigheter i ny alderspensjon tjenes opp ved at det bygges opp en pensjonsbe-

holdning. Årlig pensjon beregnes ved å dividere pensjonsbeholdningen på et delingstall som i hovedsak reflekterer forventet antall år som pensjonist. Stortingets vedtak innebærer at personer uten eller med lave opptjente pensjonsrettigheter gis en grunnsikring i form av garantipensjon som også skal kunne tas ut fleksibelt.

Det foreslås at alderspensjonen kan graderes i 20, 40, 50, 60, 80 og 100 pst. Dette legger til rette for en gradvis overgang fra arbeid til pensjon, og gir gode muligheter til å ta ut pensjon tilsvarende en reduksjon i arbeidstid. Uttaksgrad foreslås å kunne endres én gang pr. år, men pensjonsuttaket kan likevel alltid stanses eller økes til 100 pst. Når uttaksgraden endres, må pensjonen omregnes. Eventuell garantipensjon graderes likt med inntektpensjonen og omregnes tilsvarende.

Det foreslås at alle – som i dag – kan ta ut alderspensjon fra 67 år, men at det i tillegg åpnes for å ta ut alderspensjon fra 62 år så lenge alderspensjonen ved 67 år minst tilsvarende garantipensjonsnivået (minstepensjonsnivået). Partene i privat sektor ble i forbindelse med lønnsoppgjøret våren 2008 enige om å tilpasse ordningen med avtalefestet pensjon (AFP) til en fleksibel alderspensjon i folketrygden. Det foreslås at den livsvarige delen av ny AFP regnes som del av samlet pensjon ved vurdering av om vilkår for uttak før 67 år er oppfylt. Tilpasninger av tjenstepensjonsordninger med videre til fleksibel alderspensjon er ikke avklart, og eventuell medregning av ytelser fra slike ordninger vurderes derfor senere.

Pensjonsuttak skal ikke være til hinder for videre opptjening av pensjonsrettigheter. Det foreslås at nye rettigheter ved helt uttak omregnes til økt pensjon under utbetaling. Ved delvis (gradert) uttak legges ny opptjening til pensjonsbeholdningen for å kunne tas ut senere. Eventuell garantipensjon avkortes i samsvar med hovedreglene.

Størrelsen på eventuell garantipensjon avhenger av trygdetid. Pensjonsuttak skal ikke være til hinder for medregning av økt trygdetid. Det foreslås at garantipensjonen omregnes ved økt trygdetid på tilsvarende måte som inntektpensjonen ved økt opptjening. Videre utmåles garantipensjonen med to satser – ordinær og høy sats – noe som i hovedsak innebærer en differensiering ut fra sivilstand. Sivilstanden kan endres etter uttaket av alderspensjonen. Dette fører til omregning av pensjonen.

Det vises til proposisjonens kapittel 6.2 for nærmere redegjørelse av fleksibelt uttak av alderspensjon.

6.2 Fleksibelt uttak av alderspensjon

6.2.1 Departementets vurdering og forslag

Pensjonsforliket fra 2005 slår fast at det skal være en tidligpensjonsordning for alle, også de med lav

inntekt. Det vises i proposisjonen til de forslag som ble fremmet i St.meld. nr. 5 (2007–2008) herunder at en skulle kunne ta ut garantipensjon fleksibelt.

Alle som har tjent opp inntektpensjon, vil få en alderspensjon ved uttak fra fylte 67 år som er høyere enn garantipensjonsnivået. Dette bør tillate uttak av garantipensjon før fylte 67 år, så lenge samlet pensjon ved fylte 67 år er høyere enn garantipensjonsnivået.

Fleksibelt uttak av garantipensjon før og etter 67 år er viktig av hensyn til fordelingsprofilen i ny alderspensjon. Dette inkluderer en bedre fordeling av mulighetene til å ta ut pensjon før 67 år, til å øke sin årlige pensjon ved å fortsette i arbeid og til å kompensere for levealdersjusteringen.

Regelverket for fleksibelt uttak av garantipensjon er komplekst, slik det ble foreslått utformet i høringsnotatet. Det er ønskelig å forenkle regelverket der dette er mulig uten å påvirke den enkeltes rettigheter.

Inntektpensjon og garantipensjon skal justeres for uttakstidspunkt etter mest mulig parallelle regelsett. For å oppnå dette foreslås det at både inntektpensjon og garantipensjon utmåles ved å benytte delingstall. Dette innebærer at garantipensjonen regnes om til en beholdning. Beregning av garantipensjon ved hjelp av beholdning og delingstall gir et enklere og mer enhetlig regelverk for ny alderspensjon.

På denne bakgrunn foreslås det at garantipensjonen skal kunne tas ut fleksibelt både før og etter 67 år.

6.3 Beregning av alderspensjon ved uttak

6.3.1 Hovedregler for beregning av alderspensjon

Den enkelte opparbeider årlig pensjonsrettigheter tilsvarende 18,1 pst. av pensjonsgivende inntekt opp til 7,1 G. Pensjonsrettigheter tjenes også opp ved ulønnet omsorgsarbeid, førstegangstjeneste og ved mottak av dagpenger. Rettighetene akkumuleres i en pensjonsbeholdning, som til enhver tid reflekterer de samlede pensjonsrettighetene. Pensjonsbeholdningen reguleres med den årlige lønnsveksten. Dette sikrer at pensjonsrettigheter opptjent på ulike tidspunkt opprettholdes i verdi i forhold til lønnsnivået, og at kompensasjonsnivået i pensjonssystemet opprettholdes over tid for gitt levealder og uttakstidspunkt.

Den fleksible alderspensjonen utformes med sikte på at opptjente pensjonsrettigheter skal gi om lag lik samlet alderspensjon over perioden som pensjonist uavhengig av når den enkelte velger å ta ut pensjonen. Den enkeltes årlige pensjon framkommer ved å dele pensjonsbeholdningen på et delingstall som i hovedsak reflekterer forventet gjenstående levetid på uttakstidspunktet. Delingstallene for det enkelte årskull ivaretar dermed nøytraliteten i den fleksible alderspensjonen. Hensynet til endringer i befolkningens levealder ivaretas ved at delingstallene endres

mellom årskullene. Dermed uttrykkes levealdersjusteringen gjennom endringene i delingstallene mellom årskull ved en gitt uttaksalder.

Forslaget til regler for uttak av alderspensjon er utformet med sikte på at et gitt nivå på de opptjente rettighetene skal gi samme samlede forventede pensjonsutbetaling uavhengig av når pensjonen tas ut. Med alleårsregel for opptjening av pensjonsrettigheter og mulighet for pensjonsuttak fra 62 år der pensjonen utmåles etter antall forventede år som pensjonist, vil utsettelse av pensjonsuttaket ha følgende effekter:

- Årlig pensjon øker fordi det blir færre år å fordele opptjente rettigheter på.
- Fortsatt arbeid bidrar til høyere årlig pensjon, slik at pensjonsnivået øker ytterligere.

Ved utsatt uttak av alderspensjon vil en normalt tjene opp ytterligere pensjonsrettigheter gjennom arbeid. Denne opptjeningseffekten kommer da i tillegg til uttaksaldereffekten, og bidrar også til å øke årlig pensjon.

6.3.2 Opptjening som skal medregnes på uttakstidspunktet

Pensjonsbeholdningen bygges opp ved opptjening basert på pensjonsgivende inntekt over livsløpet og ved annen pensjonsopptjening.

Det foreslås at beregningen av ny alderspensjon baseres på ferdigliknet inntekt. Dette innebærer at opptjening som ikke er ferdigliknet på tidspunktet for pensjonsuttak, medregnes i pensjonsytelsen senere. Delingstallsmekanismen innebærer at den enkelte ikke vil tape på at denne inntekten først tas hensyn til når likningen foreligger.

6.4 Delvis uttak av alderspensjon

6.4.1 Gradering av uttaket og endringer i uttaksgrad

6.4.1.1 DEPARTEMENTETS VURDERING OG FORSLAG

Formålet med en gradering av alderspensjonen er å legge bedre til rette for at den enkelte skal kunne kombinere arbeid og pensjon.

Det foreslås at alderspensjonen kan tas ut i andeler på 20, 40, 50, 60, 80 eller 100 pst. Dette vil samsvare med reduksjon i arbeidstid tilsvarende hele dager og til halv stilling.

Videre foreslås det at uttaksgraden kan endres eller oppdateres én gang pr. år. Ut over dette gis det likevel til enhver tid mulighet til å ta ut full pensjon og for å stanse uttaket. Deler av beholdningene som ikke tas ut, reguleres på samme måte som pensjonsbe-

holdningen før uttak, det vil si i samsvar med lønnsveksten.

6.4.2 Omregning ved endring i pensjonsgrad eller stans av pensjon

Fleksibelt uttak innebærer blant annet at pensjonen skal kunne tas ut helt eller gradert, og at den enkelte skal kunne endre pensjonsgraden underveis i tiden som pensjonist.

Dersom pensjonsgraden endres, skal inntektspensjonen gjøres om til pensjonsbeholdning ved å multiplisere den med delingstallet på endringstidspunktet. Tilsvarende gjelder dersom en ønsker økt utbetaling uten å endre pensjonsgrad (oppdatering av pensjonsgrad). Ny pensjon beregnes deretter på vanlig måte etter reglene for uttak av gradert pensjon i § 20-14. Ved stans i pensjon benyttes samme framgangsmåte for beregning av ny pensjonsbeholdning.

Reglene for beregning og omregning av garantipensjon blir parallelle med reglene for inntektspensjon. Dersom pensjonsgraden endres eller oppdateres eller pensjonsutbetalingen stanses, skal garantipensjonen gjøres om til beholdning ved å multiplisere den med delingstallet på endringstidspunktet. Ved nytt uttak av pensjon eller ny gradering av pensjonen, beregnes den på vanlig måte etter reglene for uttak av gradert pensjon. Garantipensjonen graderes alltid med samme prosentsats som inntektspensjonen.

6.5 Vilkår for uttak av alderspensjon før 67 år

6.5.1 Hovedregler for vurdering av vilkår for uttak

6.5.1.1 DEPARTEMENTETS VURDERING OG FORSLAG

Formålet med å knytte vilkår til pensjonsnivået ved uttak før 67 år er at alle skal være sikret et minste inntektsnivå i alderdommen.

Stortingets vedtak innebærer at alle – som i dag – kan ta ut alderspensjon fra 67 år, men at det i tillegg åpnes for å ta ut alderspensjon fra 62 år så lenge alderspensjonen ved 67 år minst tilsvarende garantipensjonsnivået (minstepensjonsnivået).

Det foreslås at aldersgrensen på 67 år skal ligge fast, selv ved økende levealder i befolkningen. Dette må ses i sammenheng med at levealdersjusteringen av minstestytelsen ivaretas gjennom reglene for regulering av garantipensjonssatsene.

For å ta ut alderspensjon før fylte 67 år foreslås det at summen av inntektspensjon og garantipensjon når vedkommende fyller 67 år minst må tilsvare garantipensjonsnivået med full trygdetid når vedkommende fyller 67 år. Samlet pensjon og garantipensjonsnivået fremskrives fra uttakstidspunktet til 67 år.

Det foreslås at personer i årskullene 1954–1962 får en forholdsmessig del av pensjonen beregnet etter folketrygdloven kapittel 19 og 20. Det foreslås at retten til uttak før 67 år for disse årskullene skal vurderes ut fra samlet pensjon etter sammenvekting.

Ved gradert pensjon skal den delen av pensjonsbeholdningene som ikke er tatt ut, forutsettes tatt ut ved 67 år og medregnes i samlet pensjon ved 67 år ved vurderingen av om uttaksvilkåret er oppfylt.

6.5.2 Likt vilkår uavhengig av sivilstand

Det foreslås at garantipensjonssatsen for enslige (høy sats) benyttes for å beregne pensjon og garantipensjonsnivå ved 67 år ved vurdering av vilkår for uttak før 67 år, uavhengig av faktisk sivilstand.

6.5.3 Medregning av supplerende pensjonsordninger

6.5.3.1 DEPARTEMENTETS VURDERING OG FORSLAG

Stortinget forutsatte i forbindelse med behandling av St.meld. nr. 5 (2006–2007) at man skulle vurdere å ta pensjon fra supplerende pensjonsordninger med i vurderingen av om vilkåret for tidliguttak er oppfylt. Våren 2008 ble inngått avtale om ny AFP i privat sektor tilpasset fleksibel alderspensjon i folketrygden. Det tas sikte på å følge opp avtalen ved å legge frem forslag til lov om statstilskott til AFP i løpet av 2009.

Enkelte høringsinstanser har synspunkter på medregning også av andre supplerende pensjonsordninger enn AFP. Det er ikke tatt stilling til hvordan slike pensjonsordninger skal tilpasses fleksibel alderspensjon i folketrygden.

Det vises til proposisjonens kapittel 6.5.3 for nærmere redegjørelse av den nye AFP-ordningen som det ble inngått avtale om våren 2008.

Høringsinstansene er positive til å medregne AFP ved vurdering av vilkår for uttak. Arbeids- og velferdsdirektoratet peker på at det vil komplisere regelverket om AFP inkluderes i vurderingen av retten til å ta ut pensjon før fylte 67 år. Kompleksiteten i regelverket må imidlertid vurderes opp mot hensynet bak en slik regel, og hvordan regelverket skal administreres.

Storingsvedtaket fra 2005 uttaler at det skal være en tidligpensjonsordning også for personer med lav inntekt. Dersom AFP inkluderes i vurderingen av retten til å ta ut pensjon før fylte 67 år, vil flere få muligheten til tidligpensjon enn om man bare tar hensyn til opptjening i folketrygden.

Det foreslås at AFP må tas ut samtidig med folketrygdens alderspensjon i de tilfeller AFP bidrar til at vilkåret for rett til tidliguttak oppfylles.

I forbindelse med avtalen om den nye AFP-ordningen varslet Regjeringen at den ville foreslå å inn-

føre et livsvarig kompensasjonstillegg (ca. 10 000 kroner) til personer som får tilpasset AFP og som får beregnet alderspensjon fra folketrygden helt eller delvis etter dagens opptjeningsregler.

Spørsmålet om kompensasjonstillegget i den nye AFP-ordningen skal medregnes. Tillegget holdes nominelt konstant etter uttak. Effekten av at kompensasjonstillegget ikke reguleres, ville dermed reverseres gjennom folketrygden for denne gruppen.

Medregning av kompensasjonstillegget i ny AFP ved vurdering av uttak av alderspensjon før 67 år vil føre til at flere kan ta ut alderspensjon før 67 år. Spørsmålet om slik medregning bør ses i sammenheng med eventuell medregning av andre supplerende pensjonsytelser. Det legges derfor opp til at spørsmålet om medregning vurderes etter at tjenstepensjonsordningene i privat og offentlig sektor er tilpasset fleksibelt uttak av alderspensjon fra folketrygden.

Det foreslås at det nå lovfestes at den delen av AFP som er livsvarig og gjenstand for regulering, medregnes ved vurderingen av om vilkåret for uttak av alderspensjon før 67 år er oppfylt.

6.6 Opptjening av pensjonsrettigheter etter uttak

I henhold til Stortingets vedtak skal arbeid og pensjon kunne kombineres fritt uten at pensjonen avkortes. Mange vil ha mulighet for å opparbeide seg ytterligere pensjonsrettigheter samtidig som de mottar alderspensjon.

Det foreslås at personer som har tatt ut hel alderspensjon, får ny opptjening tillagt pensjonen. Dette vil skje på samme tidspunkt som ny pensjonsopptjening legges til pensjonsbeholdningen, det vil si ved utgangen av det året likningen for det angjeldende inntektsåret er kjent.

Det foreslås at ved uttak av hel alderspensjon skal pensjonsopptjening etter uttaket omregnes til årlig pensjon ved hjelp av delingstallet på virkningstidspunktet for omregningen og legges til inntekstpensjon under utbetaling. Eventuell garantipensjon avkortes med 80 pst. av økningen i inntekstpensjonen. Ved gradert uttak foreslås det at pensjonsopptjeningen tilføres pensjonsbeholdningen og omregnes til pensjon når uttaksgraden endres. Eventuell garantipensjonsbeholdning avkortes med 80 pst. av økningen i pensjonsbeholdningen.

Omregning av pensjoner på grunnlag av ny pensjonsopptjening foretas med virkning fra januar året etter at skattelikningen foreligger. Det foreslås at en benytter delingstallet ved det tidspunktet den nye opptjeningen får virkning for utbetalt pensjon. Det vil dermed ikke være aktuelt med etterbetaling.

Det foreslås at det gis en hjemmel til å fastsette nærmere regler i forskrift, herunder presisering av hvordan garantipensjon skal avkortes mot ny opptje-

ning ved gradert uttak dersom beholdningen av garantipensjon avkortes til null og vedkommende har garantipensjon under utbetaling. Det vil bli vurdert om det er behov for mindre unntak fra regelen om fordeling av verdien av ny opptjening mellom pensjon under utbetaling og garantipensjonsbeholdning ved gradert uttak, for å sikre enklest mulig regelverk for omregning av garantipensjon ved endring i sivilstand. Hjemmelen dekker også nærmere regler ved økt trygdetid og endring i sivilstand.

6.7 Endret rett til garantipensjon etter uttak

6.7.1 Omregning av garantipensjon ved økt trygdetid etter uttak

Spørsmålet er fra hvilket tidspunkt og hvordan garantipensjonen skal omregnes når trygdetiden øker etter pensjonsuttak. Ingen av høringsinstansene har kommentert forslaget om at økt trygdetid behandles på tilsvarende måte som ny pensjonsopptjening.

Det er tidligere i proposisjonen foreslått at nye pensjonsrettigheter tilføres pensjonsbeholdningen ved gradert uttak og legges til pensjon under utbetaling ved helt uttak. Tilsvarende behandling innebærer at verdien av økt trygdetid tilføres garantipensjonsbeholdningen ved gradert uttak og legges til garantipensjon under utbetaling ved helt uttak.

Det foreslås at det gis en hjemmel til å fastsette nærmere regler i forskrift. Det er særlig behov for å presisere hvordan det ved økt trygdetid tas hensyn til pensjonsbeholdning som tidligere ikke har ført til avkorting. Det vil også bli vurdert om det er behov for mindre unntak fra regelen om fordeling av verdien av økt trygdetid mellom pensjon under utbetaling og garantipensjonsbeholdning ved gradert uttak, for å sikre enklest mulig regelverk for omregning av garantipensjon ved endring i sivilstand. Hjemmelen dekker også nærmere regler ved ny opptjening og endring i sivilstand.

6.7.2 Omregning av garantipensjon ved endring i sivilstand mv. etter uttak

Det er tidligere i proposisjonen foreslått at garantipensjonen fastsettes med to satser, en ordinær og en høy sats, avhengig hovedsakelig av sivilstand. Spørsmålet om hvordan garantipensjonen skal omregnes ved endring av sivilstand ble ikke drøftet i departementets høringsnotat.

På grunn av reguleringen, mulighetene for gradert pensjon og at pensjonene skal justeres for uttaksalder, må omregningen av garantipensjonen foretas etter særskilte prinsipper. I proposisjonens kapittel 6.7.2 er disse omregningen nærmere redegjort for.

Det påpekes at forslaget om at det utbetales et tillegg til pensjonen når pensjonen faller under minstepensjonen, er en nødvendig forutsetning for at det faste

forholdet før avkorting opprettholdes og for dermed enkelt å kunne omregne garantipensjonen.

Det foreslås at pensjon og eventuell restbeholdning omregnes ved endring i sivilstand.

De konkrete reglene foreslås fastsatt i forskrift. Hjemmelen dekker også nærmere regler ved ny oppføring og økt trygdetid.

6.8 Ikrafttredelse

Det foreslås at §§ 20-14 til 20-17 om fleksibelt uttak av ny alderspensjon formelt gis virkning fra lovens ikrafttredelse 1. januar 2010. Det foreslås at ny alderspensjon fases gradvis inn fra 1954-kullet, og at det første årskullet som fullt ut omfattes av ny alderspensjon, blir 1963-kullet. Reglene om fleksibelt uttak av ny alderspensjon vil derfor først komme til anvendelse fra 2016, når 1954-kullet fyller 62 år.

Reglene om fleksibelt uttak av dagens alderspensjon foreslås gitt virkning fra 1. januar 2011.

Det vises til lovforslaget II Ikrafttredelse og overgangsbestemmelser.

6.9 Komiteens merknader

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, viser til Pensjonsforlik 2007 der Stortinget vedtok at det skal åpnes for fleksibelt uttak av alderspensjon i folketrygden fra fylte 62 år, og at den fleksible alderspensjonen skal utformes slik at årlig pensjon reflekterer forventet antall år som pensjonist. Flertallet slutter seg til det foreslåtte systemet for uttak av ny alderspensjon, og vil spesielt påpeke at det i det nye systemet vil være mulig å gradere alderspensjonen i 20, 40, 50, 60, 80 eller 100 pst.

Flertallet viser videre til at partene i privat sektor i forbindelse med lønnsoppgjøret i 2008 ble enige om å tilpasse ordningen med Avtalefestet pensjon (AFP) til den nye fleksible alderspensjonen i folketrygden. Flertallet slutter seg til forslaget om at den livsvarige delen av AFP skal regnes som en del av samlet pensjon ved vurdering av om vilkår for uttak før 67 år er oppfylt. Flertallet vil dessuten understreke viktigheten av at det i den nye alderspensjonen vil være mulig å kombinere pensjon og arbeid uten avkorting av pensjonen.

Flertallet viser til at etterlattepensjon i folketrygden vil være avhengig av om alderspensjonen i fremtiden vil bli samordnet mellom ektefeller/samboere/partnere eller ikke. Flertallet støtter at dette bør utredes videre.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at innføring av fleksibilitet, i betydningen nær sagt "full frihet" for den enkelte til

å velge pensjonsalder mellom 62 og 70 år (i den alternative modellen: fritt fra 62 år uten øvre grense) prinsipielt er positivt. Dette var også en holdning partiet uttrykte under behandlingen av pensjonsreformen.

Disse medlemmer mener at ved tidlig uttak av pensjon skal ytelsen tilpasses innbetalingen. Pensjonsopptjeningen er etter disse medlemmers mening pensjonisten/arbeidstakerens eiendom som kan tas ut når det passer den enkelte.

Disse medlemmer vil imidlertid understreke at det er den enkeltes eget ansvar/finansieringsansvar for å få dette til. Prisen for å gå av tidligere vil være at man får lavere årlig pensjon.

Disse medlemmer vil også understreke at tilslutningen til full fleksibilitet med hensyn til avgangsalder betinger at arbeidsinntekt pensjonister har, ikke skal føre til avkorting av pensjonsutbetalingene.

Disse medlemmer peker på viktigheten av at man har gode ordninger for privat pensjonssparing. Dette vil stimulere til at folk i større grad sparer og tar ansvar for egen alderdom.

Disse medlemmer viser til behandlingen av Representantforslag nr. 8:52 (2006–2007) fra stortingsrepresentantene Robert Eriksson og Ulf Leirstein om å innføre en ny modell for individuell pensjonssparing med skattefradrag, samt gjeninnføre tidligere regler knyttet til livrente, jf. Innst. S. nr. 256 (2006–2007).

Disse medlemmer vil videre vise til sine merknader i forbindelse med behandlingen av St.meld. nr. 5 (2006–2007), jf. Innst. S. nr. 168 (2006–2007), og vil støtte at det innføres fleksibelt uttak av alderspensjon fra 62 år, men at dette prinsippet bør innarbeides i gjeldende pensjonssystem.

Disse medlemmer har merket seg at partene i arbeidslivet i privat sektor i lønnsoppgjøret våren 2008 inngikk en avtale om ny avtalefestet pensjon (AFP) som er tilpasset den nye alderspensjonen i folketrygden.

Disse medlemmer vil påpeke at ny AFP er tenkt utformet som et livsvarig påslag til folketrygden. AFP vil opptjenes fram til 62 år. Ny AFP skal gis til alle som har avtale om AFP. Pensjonen skal øke med senere uttak (fram til 70 år), gis livet ut og kan fritt kombineres med arbeidsinntekt og pensjon fra folketrygden.

Disse medlemmer viser til at Regjeringen legger opp til at forslag til regler for ny AFP og for overgangen fra dagens til ny ordning, blir presentert i en lovproposisjon i løpet av 2009.

Disse medlemmer vil minne om at da AFP-ordningen ble etablert på slutten av 80-tallet, skulle det være en ordning for slitne arbeidere som ikke orket å jobbe lenger, men ville unngå uføretrygd. Ord-

ningen skulle gi en mulighet for å gå ut av arbeidslivet med verdighet, uten å tape økonomisk.

Disse medlemmer mener den nye fremforhandlede AFP-ordningen bryter med de opprinnelige intensjoner, og mener videre at det er dypt urettferdig at nærmere en million arbeidstakere ikke får nytte godt av ordningen.

Disse medlemmer konstaterer at ny AFP handler ikke lenger om "sliteren". De som orker å stå i stillingen i mange år, kommer betydelig bedre ut.

Disse medlemmer vil påpeke at dersom det skulle være flertall for å gjennomføre ny AFP, mener disse medlemmer at ordningen bør innrettes slik at det statlige bidraget utvides til også å omhandle dem som ikke er bundet av en tariffavtale. At noen skal honoreres, fra statens side, med en tilleggsopptjeningsprosent, vil virke svært urettferdig.

Disse medlemmer viser til at man har fått utført beregninger fra KLP basert på følgende forutsetninger: En person som er 36 år i dag, og som startet å jobbe da han var 24 år, enslig, gjennomsnittlig inntekt tilsvarende 5 G (351 280 kroner), og rett til AFP, det forutsettes at vedkommende ikke klarer å stå lenger i arbeidslivet enn til fylte 62 år. Vedkommende vil med ny AFP-ordning få utbetalt 148 074 kroner i årlig pensjon. Hadde man bevart dagens AFP og dagens folketrygdmodell, ville vedkommende ha fått utbetalt 208 686 kroner i årlig pensjon fra 62 til 67 år.

Disse medlemmer registrerer at dette eksemplet illustrerer på en utmerket måte at det er fremtidens slitere som ikke makter å stå lenge i arbeidslivet, som må betale regningen, og som under gitte forutsetninger vil tape om lag 60 600 kroner i årlig pensjon på uttak ved 62 år.

Disse medlemmer viser til Fremskrittspartiets landsmøtevedtak fra 2008 om AFP, og til sine merknader, jf. Innst. S. nr. 168 (2006–2007).

Disse medlemmer vil komme tilbake med konkrete forslag i forbindelse med behandlingen av den varslede lovproposisjonen.

7. ENDRINGER I DAGENS ALDERSPENSJON

7.1 Innledning

Stortinget har vedtatt at det skal være mulig å ta ut hel eller delvis alderspensjon i folketrygden fra fylte 62 år, at fleksibel alderspensjon skal utformes slik at årlig pensjon reflekterer forventet antall år som pensjonist og at alderspensjon kan kombineres med arbeidsinntekter uten at pensjonen avkortes. Det er forutsatt at dette også skal gjelde for personer som helt eller delvis omfattes av dagens opptjeningsregler.

Det foreslås at fleksibel alderspensjon iverksettes fra 1. januar 2011 for personer født fra og med 1943. Det er først i 2016 (når 1954-kullet fyller 62 år) at deler av alderspensjonen til nye pensjonister vil være beregnet etter nye opptjeningsregler. For å innføre fleksibelt uttak og levealdersjustering av alderspensjon fra 2011 må gjeldende regler om alderspensjon endres på en rekke punkter.

Ordningen med foreløpig poengtall foreslås ikke videreført. Personer som ikke omfattes av levealdersjustering og fleksibel pensjon, det vil si personer født i årene til og med 1942, vil ha fått pensjonen beregnet med foreløpig poengtall før 2010. Det foreslås at gjeldende ordning fortsatt skal omfatte disse pensjonistene, det vil si at pensjonen omregnes ved 70 år med faktisk poengtall for det 66. året og eventuell videre opptjening. Som følge av at disse pensjonistene vil omfattes av nye reguleringsprinsipper, vil det likevel måtte benyttes liknende prinsipper for omregningen ved 70 år. Tilsvarende vil gjelde ved endring i sivilstand.

Det foreslås at alle fortsatt skal ha rett til alderspensjon ved fylte 67 år, men at den på visse vilkår kan tas ut fra 62 år. Pensjonen skal beregnes som i dag, men justeres for endringer i befolkningens levealder og etter uttakstidspunkt ved hjelp av forholdstall. Summen av alderspensjon som den enkelte mottar i perioden som pensjonist, skal bli den samme uavhengig av uttakstidspunkt. Jo senere pensjonen tas ut, desto høyere blir den årlige pensjonen.

Ved uttak av alderspensjon før 67 år, må alderspensjonen ved 67 år minst tilsvare minstepensjonsnivået. Dette skal gjelde både dagens og ny alderspensjon.

Pensjonen kan tas ut helt eller delvis og kombineres med inntektsgivende arbeid uten avkorting. Uttaksgrad foreslås å kunne endres én gang pr. år, men at pensjonsuttaket likevel alltid kan stanses eller økes til 100 pst. Som for foreslått for ny alderspensjon legges det til grunn at det kan graderes i 20, 40, 50, 60, 80 eller 100 pst. også for dagens alderspensjon. Ved gradert uttak av alderspensjon spares opptjeningen frem til neste gang det foretas en endring i pensjonsgraden. Den andelen av pensjonen som ikke er tatt ut, utgjør vedkommendes restpensjon.

Det foreslås at det fra 2010 kan opptjenes pensjonspoeng til og med det kalenderåret vedkommende fyller 75 år. Endringen foreslås å gjelde for dem som omfattes av fleksible uttaksregler, det vil si personer født fra og med 1943. Videre foreslås det at år med opptjening av pensjonspoeng til og med det 75. året skal regnes som trygdetid.

Når det gjelder godskriving av pensjonspoeng ved omsorgsarbeid, foreslås det at pensjonspoengtallet heves fra 3 til 3,5 og at perioden reduseres med ett år til 6 år. Det foreslås at endringene trer i kraft 1. januar 2010. Endringene innebærer blant annet at

godskrivingsperioden reduseres med ett år for barn født fra og med 2004.

Det foreslås at minstenivået på alderspensjonen får en ny utforming. Minstepensjonsnivået foreslås fastsatt med et kronebeløp, på samme måte som garantipensjonen skal fastsettes i ny alderspensjon. Det foreslås tre ulike nivåer; lav (1,59 G), ordinær (1,85 G) og høy sats (2 G). Disse nivåene vil være en videreføring av gjeldende minstepensjonsnivåer, og vil fra 1. mai 2011 reguleres i tråd med de vedtatte reglene for regulering av minstepensjonssettsene. Minstepensjonsnivået som den enkelte har rett til, avkortes mot summen av grunnpensjon og opptjent tilleggspensjon. Eventuell differanse utbetales som et pensjons tillegg, som vil erstatte dagens sært tillegg. Dette er en teknisk tilpasning til nye regler om fleksibilitet og regulering, og får ikke betydning for nivået på den enkeltes pensjon.

Det nye begrepet basispensjon vil benevne summen av grunnpensjon og tilleggspensjon beregnet etter folketrygdloven kapittel 3. Dette er kun gjort av tekniske årsaker for å forenkle begrepsbruken knyttet til fleksibilitet og gradert uttak.

Ved uttak av alderspensjon skal basispensjonen divideres med et forholdstall. Pensjonsbeløpet som da framkommer, vil være justert for endringer i levealderen og for uttakstidspunkt. Basispensjonen uttrykker opptjente rettigheter frem til første pensjonsuttak. Etter første pensjonsuttak benyttes basispensjonen for å beregne ytterligere opptjening av pensjonsrettigheter.

Når det gjelder trygdetid, foreslås det å videreføre gjeldende regler om at trygdetiden må være minst tre år for å få rett til et minstepensjonsnivå, og at nivået avkortes forholdsmessig dersom trygdetiden er mellom tre og 40 år.

Gjeldende regler for flyktninger, som innebærer at en person som er innvilget asyl får full minsteytelse uavhengig av trygdetid, videreføres.

Det tas sikte på å videreføre gjeldende regler som sikrer pensjonistpar det samme samlede pensjonsnivå som i dag.

Det foreslås at dersom vedkommende har rett til avtalefestet pensjon med statstilskott, skal den delen som er livsvarig og gjenstand for regulering, medregnes i beregningene av om vilkåret for uttak av ny alderspensjon er oppfylt.

Når det gjelder spørsmålet om medregning av kompensasjonstillegget, vil dette bli vurdert etter at tjenstepensjonsordningene i privat og offentlig sektor er tilpasset ny alderspensjon i folketrygden.

Det foreslås at ved uttak av hel pensjon skal ny opptjening tillegges pensjon under utbetaling ved utgangen av det året inntekten lignes. Ved uttak av gradert pensjon tilføres den nye opptjeningen restpensjonen til den enkelte.

Det vises til proposisjonens kapittel 7 for nærmere redegjørelse av gjeldende regler, justeringer i regelen for opptjening, beregning av dagens alderspensjon, utforming av ny minstepensjon samt fleksibelt uttak av dagens alderspensjon. Det er i proposisjonen også redegjort for ulike beregninger på bakgrunn av fleksibilitet og uttaksmodeller.

7.2 Ikraftttredelse

Det foreslås at hevingen av øvre aldersgrense for fastsetting av pensjonsgivende inntekt trer i kraft 1. januar 2010 og gis virkning for personer som er omfattet av fleksibel alderspensjon (personer født fra og med 1943). Det samme gjelder endringen som gjelder øvre aldersgrense for medregning av trygdetid.

Endringene i ordningen med godskrivning av pensjonspoeng for omsorgsarbeid foreslås å tre i kraft 1. januar 2010.

De øvrige endringene som omtales i dette kapitlet, foreslås gitt virkning fra 1. januar 2011.

7.3 Komiteens merknader

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, slutter seg til at fleksibel alderspensjon iverksettes fra 1. januar 2011 for personer født fra og med 1943 og at gjeldende regler videreføres for de som er født til og med 1942. Flertallet har ingen øvrige merknader og slutter seg til de foreslåtte justeringene i dagens alderspensjon fra folketrygden.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til sine generelle merknader i denne innstilling, samt til sine merknader i forbindelse med behandlingen av St.meld. nr. 5 (2006–2007), jf. Innst. S. nr. 168 (2006–2007).

8. REGULERING AV ALDERSPENSJON

8.1 Innledning og sammendrag

Stortingets vedtak fra 2005 om å regulere pensjon under utbetaling med gjennomsnittet av lønns- og prisveksten ved at pensjonen reguleres med lønnsveksten og deretter fratrekkes en fast faktor på 0,75 pst., foreslås gjennomført. Størrelsen på faktoren er fastsatt ut fra at reguleringen over tid forventes å gi om lag samme resultat som regulering med gjennomsnittet av lønns- og prisveksten. Denne løsningen sikrer en stabil utvikling av pensjonene i forhold til de yrkesaktives lønnsutvikling, sammenliknet med om pensjonene hvert år skulle vært regulert med et gjennomsnitt av pris- og lønnsveksten. I tillegg bidrar løs-

ningen til et mer konsistent og bærekraftig pensjons-system.

Til personer som ikke har opparbeidet pensjonsrettigheter gjennom pensjonsgivende inntekt eller på annen måte, og som dermed ikke har rett til inntektspensjon, gis det en garantipensjon. Personer med lav opptjening vil også få noe garantipensjon. Garantipensjonsnivået tar utgangspunkt i dagens minstepensjon og differensieres etter sivilstand. Som i dag kreves det 40 års trygdetid for full garantipensjon. Garantipensjonen avkortes med 80 pst. av opptjent inntektspensjon. Det foreslås at vedtaket om regulering av garantipensjon følges opp ved at satsene for garantipensjon reguleres med lønnsveksten justert for effekten av levealdersjusteringen ved 67 år. I tillegg foreslås det at satsene for garantipensjon aldri skal kunne reguleres svakere enn det som følger av hovedregelen for regulering av pensjon.

De nye prinsippene for regulering av pensjoner foreslås gjort gjeldende for alle alderspensjonister fra 2011. Også de som har pensjonsopptjening etter dagens regler vil dermed få pensjoner under utbetaling regulert med lønnsveksten, og deretter fratrukket en fast faktor på 0,75 pst.

Minstepensjonssatsene i dagens folketrygd skal reguleres på samme måte som satsene for garantipensjon i ny alderspensjon, det vil si med lønnsveksten justert for endringer i forholdstallet for 67-åringer. Videre vil det også gjelde for minstepensjonssatsene at de ikke skal reguleres svakere enn hovedregelen. Som følge av forslaget om gradvis innføring av levealdersjusteringen vil reguleringen av satsene for minstepensjon i de første årene fra 2011 om lag tilsvare lønnsveksten fratrukket 0,5 prosentpoeng.

Uansett hvilke opptjeningsregler den enkelte er omfattet av, skal pensjonen imidlertid ikke falle under minstepensjonsnivået som følge av ulik regulering.

Siden pensjoner under opptjening og pensjoner under utbetaling reguleres ulikt, samtidig som pensjonssystemet skal være nøytralt, er det behov for enkelte tekniske tilpasninger avhengig av når på året en starter å ta ut pensjon og ved endringer i pensjonsgrad.

Videre foreslås det at reguleringen av pensjonsopptjening og pensjoner under utbetaling fortsatt skal skje med virkning fra 1. mai, samtidig med de sentrale lønns- og inntektsoppgjørene. Pensjonistene får dermed regulert sine pensjoner fra samme tidspunkt som hovedtyngden av de yrkesaktive.

Hovedprinsippene for regulering av alderspensjon under opptjening og utbetaling foreslås lovfestet. De årlige vedtakene om regulering foreslås fastsatt ved kongelig resolusjon, og ikke som i dag i form av årlige stortingsvedtak. Ordning med drøftinger

med pensjonistenes organisasjoner foreslås videreført.

8.1.1 Departementets vurdering og forslag

8.1.1.1 REGULERING AV NY ALDERSPENSJON UNDER UTBETALING

Reguleres pensjonene med gjennomsnittet av lønns- og prisveksten, vil pensjonistene få en vekst i pensjonen som tilsvarende halve reallønnsveksten til de yrkesaktive uavhengig av hva denne er. Hensynet til at pensjonistenes inntektsutvikling skal stå i et forhold til lønnsutviklingen i samfunnet, ivaretas best ved regulering basert på lønnsveksten fratrukket en fast faktor.

Pensjonsutgiftene bør utgjøre en rimelig stabil andel av de samlede lønnsinntektene og verdiskapingen i samfunnet, og dette ivaretas best ved en regulering med lønnsveksten fratrukket en fast faktor.

Med innføring av nye regler for opptjening og uttak av alderspensjon vil levealdersjusteringen og fastlegging av pensjonsnivået ved ulike valg av uttakstidspunkt ivaretas av delingstallene.

Regulering med lønnsveksten fratrukket en fast faktor sikrer også at vilkåret for uttak før 67 år kan vurderes uten å måtte gjøre forutsetninger om lønns- og prisveksten framover. Når pensjon under utbetaling reguleres med lønnsveksten framover fratrukket en fast faktor og garantipensjonsnivået reguleres med lønnsvekst justert for effekten av levealdersjusteringen ved 67 år, er den relative forskjellen mellom reguleringene av pensjon og garantipensjonsnivået kjent på uttakstidspunktet. Det er da ikke nødvendig å gjøre forutsetninger om lønnsvekst for å vurdere uttaksvilkåret.

Ved å benytte lønnsveksten fratrukket en fast faktor inngår verken prisvekst eller lønnsvekst ved fastsetting av delingstallene. Man sikrer dermed klare og objektive rammer for fastsetting av delingstallene, og unngår eventuelle problemer som kunne oppstå dersom anslagene skulle avvike fra faktisk utvikling.

Departementet mener det ikke er behov for, slik enkelte høringsinstanser reiste spørsmål om, en garantibestemmelse som sikrer at årlig regulering ikke blir lavere enn gjennomsnittet av lønns- og prisveksten.

Det foreslås at pensjoner under utbetaling reguleres i samsvar med lønnsveksten og deretter fratrekkes 0,75 pst.

8.1.1.2 REGULERING AV GARANTIPENSJONSSATSENE

Garantipensjonen skal bidra til et rimelig inntektsnivå for dem med lav eller ingen pensjonsopptjening. Dette tilsier at garantipensjonssatsene isolert sett bør reguleres tett opp mot den ordinære lønnsut-

viklingen. Dette er bakgrunnen for stortingsvedtaket om at garantipensjonen skal reguleres med lønnsutviklingen justert for effekten av levealderutviklingen.

Stortingets vedtak om regulering av garantipensjonen innebærer at garantipensjonen vil reguleres bedre enn de øvrige pensjonene. Stortingets vedtak om regulering av garantipensjonen innebærer i realiteten lønnsregulering av de laveste pensjonene, men slik at disse også skal omfattes av levealderjusteringen.

Det er fordeler og ulemper ved alternative løsningsalternativer for regulering av garantipensjonen, og ingen løsning framstår samlet sett som bedre enn Stortingets vedtak. Forslaget om at garantipensjonssettsene skal reguleres med lønnsveksten justert for endringer i levealderen, er et rimelig kompromiss mellom ulike hensyn. Forslaget må ses i sammenheng med at aldersgrensen for uttak av garantipensjon ligger fast selv om levealderen i befolkningen øker.

Det foreslås på denne bakgrunn at satsene for garantipensjon reguleres i samsvar med lønnsveksten justert for effekten av levealderjusteringen for 67-åringer i reguleringsåret.

Det foreslås at det etableres en garantibestemmelse som sikrer at garantipensjonen aldri skal kunne reguleres svakere enn det som følger av hovedregelen i § 20-18 andre ledd.

Det foreslås at regelen om at man ikke skal falle under minstenivået som følge av reguleringen, teknisk gjennomføres ved at det utbetales et tillegg til pensjonen.

Det foreslås at ytelser fra ordningen med avtalefestet pensjon kan inngå i grunnlaget ved vurderingen av rett til å ta ut pensjon før fylte 67 år. Det foreslås at disse ytelsene skal regnes med ved vurderingen av om den samlede pensjonen er lavere enn garantipensjonsnivået.

8.2 Nye reguleringsregler i dagens alderspensjon

8.2.1 Innledning

Reguleringsmekanismene i ny alderspensjon er foreslått løsrevet fra folketrygdens grunnbeløp. Prinsippene for regulering av pensjoner under utbetaling skal imidlertid gjelde for all alderspensjon under utbetaling fra 2011, også når pensjonen er opptjent etter dagens regler. Det er derfor nødvendig å tilpasse reguleringsprinsippene i dagens alderspensjon.

Pensjonsrettigheter under opptjening er vedtatt å følge lønnsutviklingen. Etter dagens retningslinjer for regulering av folketrygdens grunnbeløp, skal grunnbeløpet følge lønnsutviklingen for lønnstakere i alt. Dette innebærer at det ikke blir realitetsendringer for regulering av pensjonsrettigheter under opptjening. Siden pensjonsrettighetene i dagens alderspensjon uttrykkes gjennom pensjospoeng, som er en

direkte funksjon av pensjonsgivende inntekt og folketrygdens grunnbeløp, vil grunnbeløpet fortsatt ha en funksjon i forhold til pensjonsrettigheter opparbeidet etter dagens regler.

Pensjoner under utbetaling er vedtatt regulert noe lavere enn den ordinære lønnsutviklingen. Reguleringen av pensjoner under utbetaling må derfor løsrives fra grunnbeløpet og beregnes etter de samme prinsipper og regler som skal gjelde for ny alderspensjon.

Det vises til proposisjonens kapittel 8.6 for nærmere redegjørelse av:

- Regulering av pensjonsrettigheter under opptjening.
- Regulering av pensjoner under utbetaling.
- Regulering av satsene for minste pensjonsnivå.
- Regulering av pensjon under utbetaling for årskull som omfattes av overgangsreglene.

8.3 Regulering etter første gangs pensjonsuttak og endring av pensjonsgrad

Det foreslås at både opparbeidede pensjonsrettigheter og pensjoner under utbetaling reguleres 1. mai hvert år, men med ulik sats. Dette gjelder både pensjon opptjent etter dagens regler og pensjon etter ny alderspensjon i folketrygden.

Gunstigere regulering av pensjon under opptjening enn av pensjon under utbetaling kan gi utilsiktede forskjeller i pensjonsnivå, avhengig av hvilken måned pensjonen tas ut. Pensjonsbeholdningen oppreguleres med lønnsveksten 1. mai, mens pensjon under utbetaling reguleres med lønnsveksten fratrukket en fast faktor på 0,75 pst. Det foreslås derfor at disse effektene nøytraliseres ved å justere første regulering etter uttak i forhold til uttaksmåned. Ved reguleringen pr. 1. mai tas det hensyn til hvor mange måneder vedkommende har hatt pensjon siste år. Tilsvarende foreslås ved justering av pensjonsgrad.

Når uttaksgrad pr. 1. mai avviker fra gjennomsnittlig uttaksgrad de siste tolv måneder, skal reguleringen justeres. På bakgrunn av dette foreslås det at det gjøres en korrigerende av første regulering etter uttak eller endring av uttaksgrad. Nærmere bestemmelser om fremgangsmåten fastsettes i forskrift.

8.4 Gjennomføring av årlig regulering av pensjoner

8.4.1 Innledning

Det vil i mange år fremover bli utbetalt alderspensjon fra folketrygden som er opptjent etter dagens opptjeningsregler. Stortingets vedtak våren 2005 innebærer at reguleringen av pensjoner under utbetaling ikke lenger skal knyttes til grunnbeløpet. Det er forutsatt at både pensjoner opptjent etter dagens regler og nye opptjeningsregler skal reguleres etter nye

prinsipper fra 2011. Reglene om gjennomføring av nye reguleringsprinsipper vil derfor være felles for all alderspensjon fra folketrygden.

8.4.2 Departementets vurdering og forslag

Stortinget har vedtatt prinsippene for ny regulering av opparbeidede pensjonsrettigheter og pensjoner under utbetaling. Det er lovfestet at lønnsutviklingen skal være utgangspunkt for den årlige reguleringen.

Når det nå foreslås å lovfeste regler for regulering av opparbeidede pensjonsrettigheter og pensjoner under utbetaling, innebærer det at ordningen med årlige stortingsvedtak om regulering ikke videreføres, og det foreslås at den årlige reguleringen gjøres av Kongen i statsråd.

Kongen i statsråd skal gi forskrift om gjennomføringen av den årlige reguleringen av opparbeidede pensjonsrettigheter og pensjoner under utbetaling. Her vil det blant annet bli lagt til grunn at drøftingsretten til pensjonistenes og arbeidstakernes organisasjoner videreføres.

Det tas sikte på å videreføre dagens lønnsbegrep som grunnlag for ny regulering av pensjoner.

Etter Stortingets retningslinjer er siktemålet at pensjonistene skal ha en inntektsutvikling minst på linje med utviklingen for yrkesaktive, korrigert for særlige forhold.

Det foreslås å opprettholde at folketrygdens grunnbeløp reguleres 1. mai, noe som innebærer at reguleringen skjer samtidig med de sentrale lønns- og inntektsoppgjørene.

For å unngå utilsiktede virkninger foreslås det at årlig regulering av pensjonsbeholdningen også skjer 1. mai.

8.5 Ikrafttredelse

Det foreslås at endringene i kapittel 1 og kapittel 19 gis virkning fra 1. januar 2011. De nye reguleringsbestemmelsene for dagens alderspensjon vil første gang bli anvendt 1. mai 2011.

Nytt kapittel 20 foreslås å tre i kraft 1. januar 2010. Det første året det vil bli foretatt utbetaling av alderspensjon med deler fra ny opptjeningsregler, vil bli 2016. 1. mai 2016 vil derfor være første reguleringstidspunkt for pensjoner under utbetaling fra nytt system.

8.6 Komiteens merknader

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, viser til Pensjonsforlik 2005 der det blant annet heter:

"Etter at pensjonsreformen er trådt i kraft justeres løpende pensjoner i folketrygden med et gjennomsnitt av lønns- og prisveksten."

Flertallet viser videre til at det i proposisjonen er foreslått at Stortingets vedtak om å regulere pensjon under utbetaling med gjennomsnittet av lønns- og prisveksten, gjennomføres ved at pensjonen reguleres med lønnsveksten og deretter fratrekkes en fast faktor på 0,75 pst, noe som det grundig er gjort rede for i proposisjonen. Flertallet slutter seg til dette.

Flertallet vil imidlertid understreke at garantipensjonen skal reguleres med lønnsveksten justert for effekten av levealdersjusteringen, i tråd med Pensjonsforlik 2005.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet har merket seg Regjeringens forslag om at Stortingets vedtak om å regulere pensjon under utbetaling med gjennomsnittet av lønns- og prisveksten, gjennomføres ved at pensjonen reguleres med lønnsveksten og deretter fratrekkes en fast faktor på 0,75 pst., og at dette iverksettes fra 1. mai 2011.

Disse medlemmer konstaterer at dette betyr at alle alderspensjonister vil få redusert sin kjøpekraft for hvert år de er pensjonist i forhold til de yrkesaktive.

Disse medlemmer har merket seg at om lag 90 000 har skrevet under på Norsk Pensjonistforbunds opprop som krever at pensjonene skal følge lønnsutviklingen og at forhandlingsretten opprettholdes, jf. pressemelding fra Norsk Pensjonistforbund 27. februar 2008.

Disse medlemmer viser til beregninger KLP har utført på vegne av Fremskrittspartiet, hvor det fremkommer at en person, født i 1963, med opptjent årlig pensjon på om lag 162 400 kroner, vil tape om lag 147 300 kroner i utbetalingstiden på grunn av de nye reguleringsprinsippene. Det forutsettes da at vedkommende lever til han er 82 år, og at han tar ut pensjon fra 67 år. Skulle vedkommende gå av ved fylte 62 år, vil de nye reguleringsprinsippene gi ham et tap på om lag 207 300 kroner i utbetalingstiden.

Disse medlemmer viser til at en slik regulering av pensjonsutbetalingene etablerer et veldig klart brudd på den holdning disse medlemmer har til spørsmålet om regulering av pensjonsutbetalinger.

Disse medlemmer fastholder at "pensjonistoppgjøret" skal være et "lønnsoppgjør". Den mellomløsningen det nye alderspensjonssystemet vil innebære, er en type indeksering som fratrukker pensjonistene deltakelse i den alminnelige velstandsutviklingen.

9. INNFASING AV NY ALDERSPENSJON

9.1 Innledning og sammendrag

Stortinget har sluttet seg til Regjeringens forslag om at innføringen av fleksibel alderspensjon i folketrygden skal gjelde for alle nye pensjonister, uavhengig av om man får pensjonen beregnet etter dagens opptjeningsregler eller etter de nye opptjeningsreglene. Det fremgår av St.meld. nr. 5 (2006–2007) at Regjeringen skulle komme tilbake med et konkret forslag til overgangsregler i lovforslaget om ny alderspensjon fra folketrygden.

Det legges vekt på at den enkelte skal få rimelig tid til å tilpasse seg nye regler, og at pensjonen skal være forutsigbar. Overgangsreglene bør være enkle og ikke strekke seg altfor langt ut i tid. Overgangsordningene må ta hensyn til at mange allerede har opptjent pensjonsrettigheter etter dagens opptjeningsregler når pensjonsreformen trer i kraft.

Det foreslås at nye opptjeningsregler innføres gradvis for årskullene 1954–1962. 1953-kullet blir det siste som får hele sin alderspensjon beregnet etter dagens opptjeningsregler, mens 1963-kullet blir det første som fullt ut omfattes av nye opptjeningsregler.

Det foreslås at overgangsreglene suppleres med en garanti slik at personer som tar ut pensjon ved 67 år, er sikret et pensjonsnivå som minst tilsvare opp-tjente rettigheter ved utgangen av 2009 etter levealdersjustering. Garantiregelen foreslås å gjelde for alle som berøres helt eller delvis av nye opptjeningsregler, det vil si for årskullene fra og med 1954. Det foreslås at garantien utmåles som et garantitillegg.

I dagens alderspensjon kan det godskrives pensjonspoeng ved omsorgsarbeid. Ordningen ble innført med virkning fra 1992. I Stortingets pensjonsforlik av 26. mai 2005 ble det vedtatt at alle som innfrir kravene til omsorgsopptjening, skal få en minste pensjonsopptjening tilsvarende en inntekt på 4,5, mot 4 G i dag. I dagens alderspensjon har godskriving av pensjonspoeng ved omsorgsarbeid ikke nødvendigvis betydning for pensjonsutmålingen. I den nye opptjeningsmodellen hvor alle år teller like mye, vil pensjonsrettigheter ved omsorgsarbeid alltid få betydning for pensjonsutmålingen. Gjennom behandlingen av St.meld. nr. 5 (2006–2007) ble Regjeringen bedt om å vurdere om det skal gis omsorgsopptjening med tilbakevirkende kraft for dem som blir omfattet av de nye opptjeningsreglene i folketrygden. Det foreslås at det skal gis opptjening av inntektpensjon for år før 1992 ved omsorg for barn.

Departementet ser at det er gode grunner for at en ordning med tilbakevirkende omsorgsopptjening i ny alderspensjon også skal omfatte ulønnet omsorgsarbeid for eldre, syke og funksjonshemmede. Samtidig er det krevende å utforme en slik ordning på en måte som i tilstrekkelig grad ivaretar hensynet til likebehandling og rettssikkerhet. Departementet vil komme

tilbake med en nærmere vurdering av spørsmålet om eventuell tilbakevirkende pensjonsopptjening ved omsorgsarbeid for eldre, syke og funksjonshemmede.

Departementet vil i samråd med Arbeids- og velferdsdirektoratet vurdere om dagens regler om flytting av omsorgspoeng tilbake i tid og mellom foreldre skal gjøres mer fleksible.

9.1.1 Departementets vurdering og forslag

9.1.1.1 INNFASING AV NYE OPPTJENINGSREGLER

Det må vurderes i hvilken utstrekning omleggingen påvirker den enkeltes opparbeidede pensjonsrettigheter. Økonomiske konsekvenser for den enkelte og for folketrygden er viktige. Det legges dessuten vekt på å unngå terskeeffekter og tilfældige utslag.

De nye reglene for opptjening og beregning av alderspensjon skiller seg vesentlig fra dagens regler. De nye opptjeningsreglene gir for eksempel bedre uttelling for mange år i arbeid, mens dagens regler kan gi høyere pensjon til personer som har hatt varierende inntekter gjennom livet. Dette skyldes at dagens alderspensjon beregnes på grunnlag av de 20 beste poengårene.

Det skal innføres en nettbasert pensjonsportal med selvbetjeningsløsning med en pensjonskalkulator som blant annet gir den enkelte mulighet til å simulere ulike pensjonsutfall ut fra ulike alternative pensjoneringsstidspunkter.

Det foreslås at de nye reglene for opptjening og beregning av alderspensjon fra folketrygden innføres gradvis for årskullene 1954–1962. Dette innebærer at personer født i 1954 vil få 1/10 av sin pensjon beregnet etter nye opptjeningsregler, og 9/10 beregnet etter gjeldende regler. For personer født i 1955 vil andelen være henholdsvis 2/10 og 8/10, og for personer født i 1962 vil andelen fra nye og gjeldende opptjeningsregler tilsvare henholdsvis 9/10 og 1/10. Innfasingsreglene foreslås lovfestet i begge kapitlene om alderspensjon, jf. folketrygdlovens kapitler 19 og 20.

9.1.1.2 GARANTI FOR OPPTJENTE RETTIGHETER VED UTLØPET AV 2009

Det foreslås at alle som omfattes helt eller delvis av nye opptjeningsregler, skal gis en garanti for at pensjonen ikke skal være lavere enn rettigheter opptjent etter dagens alderspensjon pr. 31. desember 2009. Opptjeningen skal justeres for effekten av levealdersjusteringen ved 67 år.

Opptjente rettigheter vil være uttrykt i pensjonspoeng og følger grunnbeløpsutviklingen fram til garantien skal beregnes. Det foreslås at beregningen av garantien gjøres ved at opptjente rettigheter ved utløpet av 2009 etter levealdersjustering sammenliknes med den faktiske pensjonen som utmåles etter overgangsreglene. Levealdersjustering av opptjente ret-

tigheter for personer omfattet av dagens opptjeningsmodell skjer ved å dividere opptjent pensjon med forholdstallet ved 67 år.

Personer født fra 1963 skal også være omfattet av garantien, men vil ikke få fastsatt forholdstall. De vil få fastsatt delingstall som gjelder for ny alderspensjon. Fremgangsmåten for levealdersjustering av opptjente rettigheter pr. 31. desember 2009 til personer født etter 1962 foreslås fastsatt i forskrift.

Når det gjelder utbetalingen av garantien, foreslås det at eventuell differanse mellom de to pensjonsnivåene utbetales som et eget garantitillegg som kommer i tillegg til den faktiske pensjonen. Garantien utbetales tidligst fra fylte 67 år.

Det foreslås at når den enkelte fyller 67 år, skal det foretas en sammenlikning mellom opptjeningen pr. 31. desember 2009 (etter levealdersjustering) og den pensjonen vedkommende ville fått dersom han eller hun hadde ventet til 67 år med pensjonsuttak. En slik fremgangsmåte gir sammenliknbare nivåer og forhindrer at garantiregelen kompenserer for tidliguttak. Dersom opptjeningen pr. 31. desember 2009 er høyere enn beregnet pensjon ved 67 år, utløses garantitillegget.

Det vil også være tilfeller der vedkommende fyller 67 år uten å ha startet pensjonsuttaket. Garantien foreslås ikke å komme til utbetaling før vedkommende starter pensjonsuttaket. Det foreslås at beregningen av garantitillegget skjer på samme måte som i de tilfeller der vedkommende tar ut pensjon ved 67 år. Garantitillegget vil etter dette utgjøre en separat pensjonskomponent som den enkelte har krav på når pensjonsuttaket starter. I mellomtiden vil tillegget bli regulert som andre pensjonsrettigheter under opptjening. Siden alle som omfattes av garantireglene vil få fastsatt delingstall helt fram til 75 år, foreslås det at et eventuelt garantitillegg til dem som ikke tar ut pensjon ved 67 år multipliseres med delingstallet ved 67 år og utgjør en separat pensjonsbeholdning. Ved uttak divideres det oppregulerte beløpet med vedkommendes delingstall på uttakstidspunktet.

Ved delvis uttak av alderspensjon bør garantitillegget komme til utbetaling i samme grad som pensjonen tas ut. Det er naturlig at garantitillegg under utbetaling reguleres som annen pensjon under utbetaling, dvs. i takt med lønnsveksten og deretter fratrukket 0,75 pst.

Det foreslås her at det gis forskrifter om gjennomføring.

Ettersom garantitillegg ikke vil komme til utbetaling før 1954-årskullet fyller 67 år, vil garantireglene først gi merutgifter fra år 2021. Forslaget er anslått til å gi samlede merutgifter i perioden 2021–2060 på om lag 50 mill. kroner. Det antas å være relativt få personer som vil bli omfattet av garantien. På det meste

rundt 600 personer pr. år med gjennomsnittlig garantitillegg pr. person på rundt 4 000 kroner pr. år.

9.1.1.3 NÆRMERE OM GJENNOMFØRINGEN

For å beregne en pensjon som skal bestå av forholdsmessige andeler beregnet etter gjeldende og nye opptjeningsregler, er det en forutsetning at det først beregnes en full pensjon både etter dagens og etter nye opptjeningsregler. Beregningene må omfatte både inntektpensjon og garantipensjon i nytt system, og grunnpensjon, tilleggspensjon og pensjonstillegg i dagens system.

For å kunne beregne en full pensjon etter begge regelverk, må det fortsatt beregnes pensjonspoeng etter dagens regler for alle årskull til og med 1962-kullet. På tilsvarende måte blir det nødvendig å omregne pensjongivende inntekt og omsorgsopptjening før 2010 til en pensjonsbeholdning beregnet etter reglene i kapittel 20 for alle født fra og med 1954.

På grunn av at det tjenes opp rettigheter fra første krone i den nye opptjeningsmodellen, vil også inntekter som har vært for lave til å gi pensjonspoeng i gjeldende alderspensjon inngå i den nye pensjonsbeholdningen. Dersom inntektene ikke har vært registrert, fordi de var lavere enn grunnbeløpet eller omfattet av frikortordningen, kan de heller ikke medregnes i den pensjonsbeholdningen som skal fastsettes til og med 31. desember 2009. Dette innebærer at pensjonsbeholdningen kan avvike noe fra faktisk inntekt, men utslagene antas å være små.

Verdien av ulønnet omsorgsarbeid for barn før 1992 skal også medregnes i pensjonsbeholdningen.

Etter at det er beregnet pensjon etter begge regelsett, vektet den samlede pensjonen i de to systemene med hverandre.

Selv om pensjonen vil bestå av elementer fra to ulike opptjeningsmodeller, skal beløpet vurderes samlet i relasjon til om vilkårene for tidliguttak av pensjon er oppfylt. Det samme gjelder ved regulering av pensjon.

Fleksibel alderspensjon innebærer at uttak kan skje fra 62 til 75 år, og at pensjonsgraden kan endres både opp og ned. I begge pensjonsberegningene vil pensjonen avhenge av tidspunkt for pensjonsuttak, og vil justeres for tidlig eller sent uttak ved hjelp av et delingstall eller forholdstall. I begge pensjonsberegningene vil pensjon under utbetaling reguleres på samme måte.

Omregning av tidligere inntekter til en pensjonsbeholdning gjelder også for personer født i 1963 og senere som utelukkende skal omfattes av nye opptjeningsregler. Pensjonen vil utelukkende bli beregnet på grunnlag av pensjonsbeholdningen.

Det foreslås at departementet fastsetter nærmere regler i forskrift om hvordan fastsetting av pensjonsbeholdning skal gjennomføres.

9.2 Ikrafttredelse og administrative konsekvenser

Det foreslås at nye opptjeningsregler trer i kraft 1. januar 2010.

Den foreslåtte overgangsordningen vil ha administrative konsekvenser for Arbeids- og velferdsetaten, som må foreta pensjonsberegninger og utbetalinger fra begge pensjonsmodellene i flere år fremover. Omregning av opptjente rettigheter til pensjonsbeholdning for alle født fra 1954, og tilbakevirkende pensjonsopptjening ved omsorg for barn, vil medføre merarbeid i en overgangsperiode. Garantien for opptjente rettigheter pr. 31. desember 2009 gjelder få personer og antas ikke å medføre administrative konsekvenser av betydning.

9.3 Komiteens merknader

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, viser til at Stortinget tidligere har vedtatt at innføring av fleksibel alderspensjon i folketrygden skal gjelde for alle nye pensjonister, uavhengig av om pensjonen skal beregnes etter dagens opptjeningsregler eller etter nye opptjeningsregler. Det vil følgelig være behov for overgangsregler. Flertallet slutter seg til forslaget om at nye opptjeningsregler innføres gradvis for årskullene 1954–1962.

Flertallet viser til Pensjonsforlik 2007 der Stortinget vedtok at alle som innfrir kravene til omsorgsopptjening, skal få en minste pensjonsopptjening tilsvarende en inntekt på 4,5 G, mot 4 G i dagens system. Imidlertid kan det i dagens alderspensjon skje at godskrivning av pensjonsopptjening ved omsorgsarbeid ikke får noen betydning for pensjonsutmålingen fordi maksimal opptjeningstid er 40 år og pensjonen utmåles på bakgrunn av de 20 årene med høyest opptjening (besteårsregelen). Flertallet vil påpeke at i den nye opptjeningsmodellen der alle år teller med, vil pensjonsopptjening ved omsorgsarbeid alltid få betydning for pensjonsutmålingen, og anser dette for å være en klar forbedring sammenliknet med dagens system.

I Pensjonsforlik 2007 ble Regjeringen bedt om å vurdere om det skal gis omsorgsopptjening med tilbakevirkende kraft for dem som blir omfattet av de nye opptjeningsreglene i folketrygden. Flertallet har merket seg at det nå foreslås at det skal gis opptjening for år før 1992 ved omsorg for egne barn og slutter seg til dette.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til sine merknader i denne innstillingen, samt til sine merknader i forbindelse med behandlingen av St.meld. nr. 5 (2006–2007), jf. Innst. S. nr. 168 (2006–2007).

Disse medlemmer viser til at Stortinget flere ganger har fattet vedtak om endringer i samordningsloven og praktisering av denne, slik at de fleste enker med rett til pensjon fra både folketrygden og Statens Pensjonskasse nå får sin rettmessige ytelse etter loven.

Disse medlemmer konstaterer at det gjenstår en gruppe etterlatte som fremdeles taper på å ha tjent opp pensjonspoeng i folketrygden, som altså får avkortet sin pensjon slik at ytelsen blir mindre enn om vedkommende ikke hadde tjent opp pensjonspoeng i Folketrygden. Disse medlemmer finner dette urimelig.

Disse medlemmer viser for øvrig til sine merknader i forbindelse med behandlingen av Representantlovforslag nr. 105 (2007–2008) fra stortingsrepresentantene Carl I. Hagen, Kenneth Svendsen og Robert Eriksson om lov om endring i lov 6. juli 1957 nr. 26 om samordning av pensjons- og trygdeytelser, jf. Innst. O. nr. 34 (2008–2009).

Disse medlemmer fremmer på den bakgrunn følgende forslag:

"Stortinget avviser ny alderspensjon og ber Regjeringen komme tilbake til Stortinget med de nødvendige lovendringer i dagens pensjonssystem. Det bes om at Regjeringen fremlegger endringer som ivaretar følgende hensyn:

- Fjerne avkortingen i grunnpensjonen for gifte/samboende pensjonister slik at alle får 100 pst. grunnpensjon uavhengig av sivilstand.
- Øke pensjonsopptjeningen fra 3,00 til 3,50 pensjonspoeng for ulønnet omsorgsarbeid.
- Innføring av pensjonsopptjening for avtjent verneplikt.
- Innføre en ordning hvor minstepensjonen avkortes med 80 pst. av opptjent inntektpensjon.
- Øke minstepensjonen til 2 G, slik at særtillegget økes fra 74 pst. (lav sats) til 100 pst. av G, og fra 94 pst. (høy sats) til 100 pst. av G.
- Innføre fleksibelt uttak av pensjon fra fylte 62 år og at det legges til rette for at man kan kombinere arbeidsinntekt og pensjon uten at det skal føre til avkortning av pensjonsutbetalinger.
- Sørge for en praktisering av samordningsloven, slik at ingen taper på å ha opptjent pensjonspoeng i folketrygden (negativ effekt). "

10. ØKONOMISKE EFFEKTER FOR DEN ENKELTE

10.1 Innledning

Det vises til proposisjonens kapittel 10 for nærmere illustrering av de økonomiske effekter for den enkelte av forslag til ny alderspensjon.

Her vises også effektene av endringene i reglene for uttak av dagens alderspensjon:

- Ny alderspensjon – beregningseksempler for årskullet 1963. 1963-kullet er det første årskullet som fullt ut omfattes av ny alderspensjon.
- Dagens alderspensjon – beregningseksempler for årskullene fra 1943 til 1953. Disse årskullene omfattes av nye regler om fleksibelt uttak og levealdersjustering, og får hele sin pensjon beregnet etter opptjeningsreglene i dagens alderspensjon.
- Overgangsreglene – beregningseksempler for årskullene fra 1954 til 1962, det vil si de årskullene som omfattes av overgangsreglene og således skal ha en forholdsmessig andel av sin pensjon beregnet etter dagens og nye opptjeningsregler.
- Opptjening som skal medregnes på tidspunkt for pensjonsuttak.
- Illustrasjoner av reglene for regulering av pensjoner i dagens og ny alderspensjon.
- Vilkår for uttak av alderspensjon før 67 år og andeler som kan ta ut alderspensjon før 67 år.

10.2 Komiteens merknader

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, har ingen merknader.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til sine merknader i denne innstillingen, samt til sine merknader i forbindelse med behandlingen av St.meld. nr. 5 (2006–2007), jf. Innst. S. nr. 168 (2006–2007).

11. ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER

11.1 Innledning og sammendrag

Et bærekraftig pensjonssystem innebærer at pensjonssystemet over tid ikke medfører for stor økonomisk belastning for de yrkesaktive, og at det motiverer til arbeid. Utformingen av pensjonssystemet påvirker både arbeidstilbudet i det enkelte år og hvor lenge den enkelte velger å stå i arbeid.

Det redegjøres i proposisjonen for de beregninger som ble foretatt i forbindelse med behandlingen av St.meld. nr. 5 (2006–2007).

Det er foretatt nye beregninger av utgiftene til alderspensjon. Utgiftene til folketrygdens alderspensjon i 2050 ved videreføring av dagens alderspensjon er nå anslått til 271 mrd. 2008-kroner. Den sterke økningen sammenliknet med beregningene i St.meld. nr. 5 (2006–2007), skyldes i hovedsak at beregningene er foretatt i 2008-kroner, noe som bidrar til å øke utgiftsanslagene med 11,2 pst. I tillegg innebærer de nye befolkningsframskrivningene at både arbeidsstyrken og antall alderspensjonister er anslått å øke mer i de nye befolkningsframskrivningene enn i framskrivningene fra 2005, blant annet som følge av økt innvandring.

Utgiftene til alderspensjon som følge av Stortingets vedtak 2007 og basert på de nye befolkningsframskrivningene er nå anslått til 234 mrd. 2008-kroner. Etter Stortingets vedtak er det videre foreslått endringer som har betydning for utgiftene. Regjeringens forslag om konkret gjennomføring av levealdersjusteringen anslås nå å redusere utgiftene med om lag 9 mrd. 2008-kroner i 2050.

I forbindelse med lønnsoppgjøret 2008 meddelte statsministeren Riksmeklingsmannen at Regjeringen var innstilt på å foreslå for Stortinget en gradvis innfasing av levealdersjusteringen for dem som omfattes av dagens opptjeningsregler. Merutgiftene av forslaget, som følges opp i denne proposisjonen, ble anslått til om lag 1 mrd. 2008-kroner i 2050.

Stortinget vedtok i forbindelse med behandlingen av St.prp. nr. 65 (2007–2008) Om trygdeoppgjøret 2008 å regulere folketrygdens grunnbeløp med lønnsveksten i 2008. Etterslepet fra året før, som de siste årene også har blitt tatt hensyn til ved reguleringen av grunnbeløpet, ble i stedet benyttet til å heve den ordinære særtilleggssatsen fra 79,33 til 94 pst. av G fra 1. mai 2008. Minstepensjonen for enslige ble 1,94 G. Det ble videre enighet i trygdeoppgjøret om en plan for å trappe opp minstepensjonen for enslige til 2 G frem mot 2010. Merutgiftene som følge av heving av minstepensjonen er anslått til om lag 3 mrd. 2008-kroner i 2050.

Samlede utgifter til alderspensjon i 2050 med forslagene i denne proposisjonen anslås nå å bli redusert fra 271 til 229 mrd. kroner. Utgiftene i 2050 er nå anslått å være 5 mrd. lavere enn det som følger av Stortingets vedtak våren 2007. Dette skyldes at utgiftsreduksjonene som følge av konkretiseringen av levealdersjusteringen i 2050 er anslått å være noe større enn den økningen av utgiftene som følger av økt minstepensjon og gradvis innfasing av levealdersjusteringen.

Utfordringene knyttet til finansiering av folketrygden fremover antas ikke å øke sammenliknet med

tidligere beregninger, selv om utgiftene til alderspensjon med de nye beregningene anslås å komme opp på et høyere nivå. Årsaken er at arbeidsstyrken er anslått å bli vesentlig større enn tidligere beregnet. I de nye beregningene anslås denne såkalte bidragsraten i 2050 å bli litt lavere enn i tilsvarende beregninger til St.meld. nr. 5 (2006–2007).

I St.meld. nr. 5 (2006–2007) ble utgiftene til folketrygdens alderspensjon som andel av Fastlands-BNP med videreføring av dagens alderspensjon anslått å øke fra dagens nivå på 6 pst. til 15 pst. i 2050. Med forslagene til ny alderspensjon i St.meld. nr. 5 (2006–2007) ble utgiftene anslått til om lag 12 pst. av Fastlands-BNP i 2050. Med de nye befolkningsfremskrivningene kan andelen ved å videreføre dagens alderspensjon anslås til om lag 14 pst. i 2050. Dette skyldes at arbeidsstyrken øker relativt sett mer enn antall alderspensjonister, blant annet som følge av forventet økt innvandring frem mot 2050. Det er stor usikkerhet knyttet til utviklingen i innvandringen og i innvandreres yrkesaktivitet i tiden fremover. Virkningene av ny alderspensjon på folketrygdens utgifter og på verdiskapingen gjennom økt sysselsetting er anslått å være om lag den samme som i beregningene i St.meld. nr. 5 (2006–2007). Det betyr at folketrygdens utgifter til alderspensjon som andel av Fastlands-BNP anslås å bli redusert med 3 prosentpoeng til om lag 11 pst. i 2050.

Fleksibiliteten i ny alderspensjon vil på lang sikt ikke påvirke folketrygdens utgifter i særlig grad fordi pensjonen beregnes med sikte på at den samlede pensjonsutbetalingen til den enkelte skal være uavhengig av uttaksalder. Muligheten til å ta ut alderspensjon før 67 år fra 2011 kan imidlertid gi flere alderspensjonister i folketrygden og økte utgifter de første årene, som følge av at pensjonsutbetalingene skyves frem i tid. Dette vil imidlertid motsvares av lavere pensjonsutbetalinger senere. Det er imidlertid stor usikkerhet knyttet til hvor mange mellom 62 og 66 år som kommer til å ta ut full eller delvis alderspensjon fra folketrygden når fleksibel alderspensjon innføres. Reformen vil også gjøre det gunstigere å stå i arbeid etter 67 år, og flere kan dermed komme til å utsette pensjonsuttaket. Selv om valg av tidspunkt for pensjonsuttak ikke har så stor betydning for folketrygdens utgifter til alderspensjon over tid, vil høyere uttaksalder gi en større arbeidsstyrke.

Pensjonsreformen innebærer betydelige administrative forberedelser i Arbeids- og velferdsetaten. Det må blant annet etableres nye IKT-systemer og nye rutiner for håndtering av pensjoner. I forbindelse med pensjonsreformen legges det økt vekt på automatisering

av saksbehandlingen og selvbetjeningsløsninger. Den enkelte skal kunne få en oversikt over sine opparbeidede pensjonsrettigheter, samt kunne beregne egen forventet pensjon basert på forutsetninger om blant annet framtidig inntekt og tidspunkt for pensjonsuttak.

11.2 Komiteens merknader

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre, har merket seg at det i arbeidet med proposisjonen er gjennomført nye beregninger av fremtidige utgifter til alderspensjon i folketrygden, basert på Pensjonsforlik 2007. Flertallet har ingen merknader til dette.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til sine merknader i denne innstillingen, samt til sine merknader i forbindelse med behandlingen av St.meld. nr. 5 (2006–2007), jf. Innst. S. nr. 168 (2006–2007).

12. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Stortinget avviser ny alderspensjon og ber Regjeringen komme tilbake til Stortinget med de nødvendige lovendringer i dagens pensjonssystem. Det bes om at Regjeringen fremlegger endringer som ivaretar følgende hensyn:

- Fjerne avkortingene i grunnpensjonen for gifte/samboende pensjonister slik at alle får 100 pst. grunnpensjon uavhengig av sivilstand.
- Øke pensjonsopptjeningen fra 3,00 til 3,50 pensjonspoeng for ulønnet omsorgsarbeid.
- Innføring av pensjonsopptjening for avtjent verneplikt.
- Innføre en ordning hvor minstepensjonen avkortes med 80 pst. av opptjent inntektspensjon.
- Øke minstepensjonen til 2G, slik at særtillegget økes fra 74 pst. (lav sats) til 100 pst. av G, og fra 94 pst. (høy sats) til 100 pst. av G.
- Innføre fleksibelt uttak av pensjon fra fylte 62 år og at det legges til rette for at man kan kombinere arbeidsinntekt og pensjon uten at det skal føre til avkorting av pensjonsutbetalingene.
- Sørge for en praktisering av samordningsloven, slik at ingen taper på å ha opptjent pensjonspoeng i folketrygden (negativ effekt).

13. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Kristelig Folkeparti, Senterpartiet og Venstre.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Odelstinget til å gjøre følgende

vedtak til lov

om endringer i folketrygdloven (ny alderspensjon)

I

I lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven) gjøres følgende endringer:

§ 1-4 andre, tredje og nytt fjerde ledd skal lyde:

Grunnbeløpet fastsettes av *Kongen og reguleres årlig med virkning fra 1. mai i samsvar med lønnsveksten.*

Til grunn for reguleringen legges forventet lønnsutvikling i reguleringsåret, justert for eventuelt avvik mellom forventet og faktisk lønnsutvikling siste år.

Kongen gir forskrifter med nærmere regler om regulering av grunnbeløpet.

§ 3-5 tredje ledd skal lyde:

I tillegg regnes som trygdetid kalenderår da medlemmet fyller 67 til og med 75 år og opptjener pensjonspoeng.

§ 3-15 tredje ledd skal lyde:

Pensjonsgivende inntekt fastsettes for hvert kalenderår fra og med det året medlemmet fyller 13 år, til og med det året medlemmet fyller 75 år.

§ 3-16 første ledd første setning og bokstav a skal lyde:

For år da et medlem har utført omsorgsarbeid, godskrives det tre og et halvt pensjonspoeng i følgende tilfeller:

- a) Medlemmet har minst halve året hatt den daglige omsorgen for et barn som ikke har fylt seks år innen årets utgang. For barnets fødselsår godskrives tre og et halvt pensjonspoeng selv om omsorgen har vart mindre enn et halvt år. Pensjonspoengene godskrives den som mottar barnetrygd for barnet etter barnetrygdloven, dersom ikke noe annet er bestemt i forskrift.

Etter kapitteloverskriften i kapittel 19 skal ny innholdsfortegnelse lyde:

Bestemmelser om

- formål og virkeområde står i § 19-1
- vilkår for rett til alderspensjon står i §§ 19-2 til 19-4
- basispensjon står i § 19-5
- levealdersjustering, nøytralt uttak og forholdstall står i §§ 19-6 og 19-7
- minste pensjonsnivå og pensjonstillegg står i §§ 19-8 og 19-9
- uttak av alderspensjon står i § 19-10
- vilkår for uttak av alderspensjon før 67 år står i § 19-11
- omregning av pensjon ved endring i pensjonsgrad står i § 19-12
- omregning av pensjon ved opptjening mv. etter pensjonsuttak står i § 19-13
- regulering av pensjon under opptjening og utbetaling står i § 19-14
- alderspensjon til årskullene 1954–1962 står i § 19-15
- alderspensjon til gjenlevende ektefelle står i § 19-16
- avkall på alderspensjon står i § 19-17
- forholdet til avtalefestet pensjon med statstilskott står i § 19-18
- ventetillegg står i § 19-19
- alderspensjon ved yrkesskade står i § 19-20.

§ 19-1 skal lyde:

§ 19-1. *Formål og virkeområde*

Formålet med alderspensjon er å sikre inntekt for personer i alderdommen og å legge til rette for en fleksibel og gradvis overgang fra arbeid til pensjon.

Dette kapitlet gjelder for personer født til og med 1962. For personer født i årene 1954–1962 skal alderspensjonen bestå av en forholdsmessig andel etter dette kapitlet, jf. kapittel 3, og etter kapittel 20. Se § 19-15.

§ 19-4 skal lyde:

§ 19-4. *Alder*

En person kan tidligst ta ut alderspensjon fra fylte 62 år. Ved uttak av alderspensjon før fylte 67 år må visse vilkår være oppfylt, se § 19-11 om vilkår for uttak før 67 år.

§ 19-5 skal lyde:

§ 19-5. *Basispensjon*

Grunnpensjon og tilleggspensjon beregnet etter reglene i kapittel 3 utgjør basispensjonen.

Ved uttak av alderspensjon skal basispensjonen divideres med et forholdstall, se §§ 19-7 og 19-10.

§ 19-6 skal lyde:

§ 19-6. *Levealdersjustering og nøytralt uttak*

Alderspensjon skal levealdersjusteres. Levealdersjustering vil si at den enkeltes pensjon justeres ved uttakstidspunktet for endringer i befolkningens levealder.

Alderspensjon skal være nøytral i forhold til uttaksalder. Nøytralt uttak vil si at forventet nåverdi av den enkeltes samlede pensjonsutbetalinger skal være uavhengig av uttaksalder.

Levealdersjustering og nøytralt uttak gjennomføres ved hjelp av forholdstall, se § 19-7. Levealdersjusteringen kommer til uttrykk gjennom endring i forholdstall fra et årskull til det neste for et gitt uttakstidspunkt. Nøytralt uttak kommer til uttrykk gjennom forskjeller i forholdstall ved ulike uttakstidpunkt innen hvert årskull.

Det fastsettes forholdstall for hvert årskull fra og med 1943-kullet til og med 1962-kullet som gjelder for uttak av alderspensjon mellom 62 og 75 år. Det fastsettes månedlige forholdstall, som gjelder for uttaksaldre mellom hele år. Det fastsettes felles forholdstall for kvinner og menn.

Levealdersjusteringen skal fases gradvis inn, se § 19-7 tredje ledd.

§ 19-7 skal lyde:

§ 19-7. *Fastsetting av forholdstall*

Forholdstallene fastsettes endelig det året et årskull fyller 61 år.

Forholdstallene fastsettes på bakgrunn av forventet gjenstående levetid på uttakstidspunktet beregnet ut fra gjennomsnittet av observerte dødelighetsrater for eldre årskull de siste ti årene forut for fastsettingstidspunktet. Ved fastsettingen tas det hensyn til dødelighet mellom 62 år og uttakstidspunktet. Regulering etter § 19-14 inngår i beregningene. Som diskonteringsrente ved fastsetting av forholdstallene brukes lønnsvekst, se § 19-14. Forholdstallet normeres til 1 for 1943-kullet ved 67 år.

Dersom endringen i forholdstallet ved 67 år som følger av andre ledd er høyere enn 0,5 prosent fra ett årskull til det neste, skal forholdstall for årskullene 1944-1958 fastsettes slik:

- a) *For årskullene 1944–1949 skal økningen i forholdstallet ved 67 år fra ett årskull til det neste være 0,5 prosent.*
- b) *For årskullene 1950–1958 skal økningen i forholdstallet ved 67 år fra ett årskull til det neste tilsvare en veid sum av 0,5 prosent og den prosentvise økningen i forholdstallet beregnet etter andre ledd. For 1950-kullet skal 0,5 prosent multipliseres med 0,9 og legges sammen med den prosentvise økningen i forholdstallet beregnet etter andre ledd multiplisert med 0,1. For 1951-*

kullet skal 0,5 prosent multipliseres med 0,8 og legges sammen med den prosentvise økningen i forholdstallet beregnet etter andre ledd multiplisert med 0,2. Vektingen endres tilsvarende for senere årskull til og med 1958-kullet der 0,5 prosent multipliseres med 0,1 og legges sammen med den prosentvise økningen i forholdstallet beregnet etter andre ledd multiplisert med 0,9.

For årskullene 1959–1962 skal endringen i forholdstallene ved 67 år fra ett årskull til det neste tilsvare endringen som følger av beregning av forholdstall i andre ledd.

Forholdstallene ved andre uttaksaldre enn 67 år fastsettes utgangspunkt i forholdstallene ved 67 år, slik at alderspensjonen blir nøytral i forhold til uttaksalder.

Månedlige forholdstall fastsettes ved lineær interpolering mellom de to tilstøtende forholdstallene for uttaksalder i hele år.

Forholdstallene fastsettes med tre desimaler.

Departementet gir forskrifter med nærmere regler om fastsetting av forholdstall.

Forholdstallene fastsettes av Arbeids- og velferdsdirektoratet.

§ 19-8 skal lyde:

§ 19-8. *Minste pensjonsnivå*

En person som har minst 40 års trygdetid, se § 3-5, har rett til et uavkortet minste pensjonsnivå ved 67 år. Er trygdetiden mellom 3 og 40 år, avkortes nivået forholdsmessig. Det kreves minst 3 års trygdetid for rett til et minste pensjonsnivå ved 67 år.

Satsene for minste pensjonsnivå ved 67 år for ugradert pensjon fastsettes i forbindelse med den årlige reguleringen av alderspensjoner, se § 19-14 åttende ledd. Nivået fastsettes med flere satser som avhenger av sivilstatus og størrelsen på ektefellens inntekt og pensjon.

Lav sats ytes til den som lever sammen med en ektefelle som mottar foreløpig uførepensjon, uførepensjon eller alderspensjon.

Ordinær sats ytes til samboere som har levd sammen i 12 av de siste 18 månedene, og til personer som har en ektefelle som ikke mottar foreløpig uførepensjon, uførepensjon eller alderspensjon.

Høy sats ytes til personer som ikke omfattes av tredje eller fjerde ledd. Det kan likevel gis høy sats til personer som nevnt i fjerde ledd dersom ektefellen eller samboeren har en årlig inntekt, inkludert kapitalinntekt, som er mindre enn to ganger grunnbeløpet.

En flyktning (§ 1-7) som er medlem i trygden har rett til et pensjonsnivå som nevnt i første til femte ledd uten hensyn til bestemmelsene om trygdetid.

Dersom summen av grunnpensjon og tilleggs pensjon er lavere enn pensjonsnivået vedkommende

har rett til i henhold til denne bestemmelsen, skal differansen utbetales som et pensjonstillegg, se § 19-9.

Departementet gir forskrifter om minste samlede pensjonsnivå til pensjonistektepar og kan herunder gjøre unntak fra reglene i tredje ledd.

§ 19-9 skal lyde:

§ 19-9. Pensjonstillegg

Ved lav opptjening av tilleggspensjon utbetales et pensjonstillegg, som beregnes med utgangspunkt i basispensjonen, se § 19-5, og minste pensjonsnivå, se § 19-8.

Dersom pensjonen tas ut ved 67 år, framgår minste pensjonsnivå av § 19-8. Ved annen uttaksalder skal vedkommendes minste pensjonsnivå ved 67 år beregnes. Dersom uttaket skjer før 67 år, framskrives gjeldende minste pensjonsnivå til 67 år ved hjelp av reguleringsprinsippene i § 19-14 tredje ledd. Beregningen gjøres i faste lønninger. Dersom uttaket skjer etter 67 år, oppreguleres minste pensjonsnivå som gjaldt da vedkommende fylte 67 år med lønnsveksten fram til uttakstidspunktet.

Minste pensjonsnivå etter andre ledd multipliseres med forholdstallet ved 67 år og avkortes mot basispensjonen. Gjenstående beløp utgjør vedkommendes basispensjonstillegg.

Basispensjonstillegget divideres med forholdstallet på uttakstidspunktet og utgjør vedkommendes pensjonstillegg.

Ved gradert pensjon, se § 19-10 tredje ledd, skal den delen av basispensjonstillegget som tilsvarer uttaksgraden, divideres med forholdstallet og utbetales.

§ 19-10 skal lyde:

§ 19-10. Uttak av alderspensjon

Grunnpensjon og tilleggspensjon fastsettes på grunnlag av basispensjonen på uttakstidspunktet, se § 19-5. Pensjonstillegget fastsettes på grunnlag av basispensjonstillegget, se § 19-9.

Basispensjon og basispensjonstillegg gjøres om til årlig pensjon ved å dividere med vedkommendes forholdstall på uttakstidspunktet, se § 19-7.

Alderspensjon kan tas ut helt eller delvis. Laveste uttaksgrad er 20 prosent. Pensjonen graderes med 20, 40, 50, 60, 80 eller 100 prosent.

Pensjonsgraden kan endres eller oppdateres når det har gått ett år fra uttakstidspunktet. Tilsvarende gjelder for senere endringer. Den enkelte kan likevel ta ut full pensjon eller stanse pensjonen uten hensyn til bestemmelsene i første og andre punktum.

Ved gradert uttak overføres verdien av basispensjonen og eventuelt basispensjonstillegg som ikke tas ut, til en restpensjon.

§ 19-11 skal lyde:

§ 19-11. Vilkår for uttak av alderspensjon før 67 år

For å ta ut alderspensjon før fylte 67 år må summen av grunnpensjon, tilleggspensjon og pensjonstillegg etter §§ 19-5 og 19-9 når vedkommende fyller 67 år, minst tilsvare minste pensjonsnivå med full trygdetid når vedkommende fyller 67 år. Se § 19-9 andre ledd om framskrivning av minste pensjonsnivå til 67 år. I beregningene skal minste pensjonsnivå med høy sats benyttes, se § 19-8. Se også § 19-15 tredje ledd.

Ved gradert pensjon skal restpensjonen, se § 19-10 femte ledd, forutsettes tatt ut ved 67 år og medregnes i beregningene etter første ledd.

Dersom vedkommende mottar avtalefestet pensjon med statstilskott, skal den delen som er livsvarig og gjenstand for regulering medregnes i beregningene etter første ledd.

§ 19-12 skal lyde:

§ 19-12. Omregning av pensjon ved endring i pensjonsgrad

Dersom pensjonsgraden endres eller oppdateres, skal pensjon under utbetaling multipliseres med forholdstallet på endringstidspunktet. Dette beløpet legges sammen med eventuell restpensjon, se § 19-10. Summen multipliseres med aktuell uttaksgrad og divideres med forholdstallet på endringstidspunktet. Pensjon som ikke tas ut, utgjør ny restpensjon.

Ved stans i pensjonen skal pensjon under utbetaling multipliseres med forholdstallet på endringstidspunktet. Dette beløpet legges sammen med eventuell restpensjon, se § 19-10, og utgjør vedkommendes nye restpensjon. Ved senere uttak multipliseres restpensjonen med aktuell uttaksgrad og divideres med forholdstallet på uttakstidspunktet.

§ 19-13 skal lyde:

§ 19-13. Omregning av pensjon på grunnlag av opptjening mv. etter pensjonsuttak

Etter at pensjonsuttaket har startet skal det beregnes ny basispensjon, se § 19-5, dersom opptjente pensjonspoeng eller økt trygdetid etter uttaket kan gi høyere pensjon. Beregningen foretas med virkning fra januar året etter at skatteligningen for det aktuelle året foreligger.

Dersom det beregnes ny basispensjon etter første ledd, skal tidligere beregnet basispensjonstillegg avkortes mot økningen i basispensjonen. Det avkortes også mot eventuell basispensjon som det ikke er avkortet mot tidligere. Ved økt trygdetid skal basispensjonstillegget først økes med endringen i minste pensjonsnivå etter § 19-9 andre ledd multiplisert med forholdstallet ved 67 år.

Økning i basispensjonen skal ved uttak av full pensjon divideres med forholdstallet på omregningstidspunktet og tillegges pensjon under utbetaling. Ved gradert uttak skal økningen i basispensjonen tillegges restpensjonen.

Ved uttak av hel pensjon skal pensjon under utbetaling endres med endringen i basispensjonstillegget etter andre ledd, dividert med forholdstallet på omregningstidspunktet. Ved gradert uttak skal restpensjonen endres tilsvarende endringen i basispensjonstillegget etter andre ledd.

Ved endring i sivilstand mv. som påvirker pensjonen, skal pensjonen og restpensjonen omregnes.

Departementet gir forskrifter om pensjonsberegning etter denne paragrafen.

§ 19-14 skal lyde:

§ 19-14. Regulering av pensjon under opptjening og utbetaling

Pensjon under opptjening reguleres gjennom endringer i grunnbeløpet, se § 1-4. Restpensjon, se § 19-10, reguleres i samsvar med lønnsveksten.

Pensjoner under utbetaling reguleres i samsvar med lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 prosent.

Satsene for minste pensjonsnivå, se § 19-8, reguleres i samsvar med lønnsveksten justert for effekten av levealdersjusteringen for 67-åringer i reguleringsåret. Satsene for minste pensjonsnivå skal likevel ikke reguleres lavere enn etter andre ledd.

Regulering etter første til tredje ledd skjer årlig med virkning fra 1. mai.

Dersom vedkommende mottar hel alderspensjon og utbetalt pensjon blir lavere enn satsen for minste pensjonsnivå som vedkommende har rett til etter § 19-8, skal differansen utbetales som et tillegg til pensjonen. Som utbetalt pensjon etter denne bestemmelsen inngår også ytelser som kan medregnes ved tidliguttak etter § 19-11 tredje ledd. Se også § 19-15 andre ledd.

Til grunn for reguleringen legges forventet lønnsutvikling i reguleringsåret, justert for eventuelt avvik mellom forventet og faktisk lønnsutvikling siste år.

Ved første regulering etter uttak eller endring av uttaksgrad, skal pensjonen eller restpensjonen reguleres etter første og andre ledd i forhold til når på året pensjonen tas ut eller endres.

Kongen fastsetter reguleringsfaktorer etter første og andre ledd og satser for minste pensjonsnivå etter tredje ledd, jf. § 19-8.

Kongen gir forskrifter med nærmere regler om regulering etter denne paragrafen.

Departementet gir forskrifter med nærmere regler om framgangsmåten ved regulering som nevnt i sjuende ledd.

§ 19-15 skal lyde:

§ 19-15. Alderspensjon til årskullene 1954–1962

Personer som er født i 1954 får 9/10 av pensjonen beregnet etter dette kapitlet, og 1/10 beregnet etter kapittel 20. Andelen beregnet etter dette kapitlet reduseres med 1/10 for hvert senere årskull, slik at personer født i 1962 får 1/10 av pensjonen beregnet etter dette kapitlet og 9/10 beregnet etter kapittel 20.

Ved regulering av den andelen av pensjon som utbetales etter dette kapitlet, se første ledd, gjelder § 19-14 tilsvarende. Ved beregning av tillegg etter § 19-14 femte ledd skal den samlede pensjonen etter kapitlene 19 og 20 legges til grunn. Den satsen for minste pensjonsnivå som skal legges til grunn, beregnes som forholdsmessige andeler av satsen for minste pensjonsnivå etter kapittel 19 og garantipensjonssatsen etter kapittel 20. Fastsetting av andeler følger av første ledd.

Ved vurdering av vilkår for uttak av alderspensjon før 67 år etter § 19-11 skal den samlede pensjonen etter kapitlene 19 og 20 legges til grunn.

Någjeldende §§ 19-7 til 19-11 blir nye §§ 19-16 til 19-20.

Overskriften del VII: Forvaltningsmessige bestemmelser flyttes til mellom kapittel 20 og kapittel 21.

Kapittel 20 skal lyde:

Kapittel 20. Ny alderspensjon

Bestemmelser om

- formål og virkeområde står i § 20-1
- alder står i § 20-2
- sammensetning av alderspensjon står i § 20-3
- pensjonsbeholdning står i § 20-4
- pensjonsopptjening på grunnlag av pensjonsgivende inntekt står i § 20-5
- pensjonsopptjening ved avtjening av første-gangstjeneste står i § 20-6
- pensjonsopptjening for dagpengemottakere står i § 20-7
- pensjonsopptjening ved omsorgsarbeid står i § 20-8
- garantipensjon står i §§ 20-9, 20-10 og 20-11
- levealdersjustering, nøytralt uttak og delingstall står i §§ 20-12 og 20-13
- uttak av alderspensjon står i § 20-14
- vilkår for uttak av alderspensjon før 67 år står i § 20-15
- omregning av pensjon ved endring i pensjonsgrad står i § 20-16
- omregning av pensjon ved opptjening mv. etter pensjonsuttak står i § 20-17
- regulering av pensjonsbeholdning og pensjoner står i § 20-18

- alderspensjon til årskullene 1954–1962 står i § 20-19
- garanti for opptjente rettigheter står i § 20-20
- pensjon opptjent før 1. januar 2010 står i § 20-21.

§ 20-1. Formål og virkeområde

Formålet med alderspensjon er å sikre inntekt for personer i alderdommen og å legge til rette for en fleksibel og gradvis overgang fra arbeid til pensjon.

Dette kapitlet gjelder for personer født fra og med 1954. For personer født i årene 1954–1962 skal alderspensjonen bestå av en forholdsmessig andel beregnet etter dette kapitlet og etter kapittel 19. Se § 20-19.

§ 20-2. Alder

En person kan tidligst ta ut alderspensjon fra fylte 62 år. Ved uttak av alderspensjon før fylte 67 år må visse vilkår være oppfylt, se § 20-15 om vilkår for uttak før 67 år.

§ 20-3. Sammensetning av alderspensjon

Alderspensjon etter dette kapitlet består av inntektspensjon beregnet ut fra en opparbeidet pensjonsbeholdning. Til personer som har opparbeidet liten eller ingen pensjonsbeholdning gis det garantipensjon.

§ 20-4. Pensjonsbeholdning

Pensjonsbeholdningen danner grunnlag for beregning av inntektspensjon, og bygges opp ved summen av årlig pensjonsopptjening. Pensjonsopptjening skjer på grunnlag av

- a) pensjongivende inntekt (§ 20-5)
- b) førstegangstjeneste (§ 20-6)
- c) mottak av dagpenger (§ 20-7)
- d) omsorgsarbeid (§ 20-8).

Summen av årlig pensjonsopptjening etter første ledd bokstavene a til c kan ikke overstige 18,1 prosent av et beløp tilsvarende 7,1 ganger grunnbeløpet.

Pensjonsopptjeningen for et kalenderår oppreguleres med lønnsvekst og tilføres pensjonsbeholdningen ved utløpet av året ligningen for det aktuelle året er ferdig.

Pensjonsbeholdningen reguleres årlig i samsvar med lønnsveksten, se § 20-18.

§ 20-5. Pensjonsopptjening på grunnlag av pensjongivende inntekt

Et medlem som har pensjongivende inntekt, se § 3-15, får hvert kalenderår en pensjonsopptjening tilsvarende 18,1 prosent av inntekten. Det regnes bare med inntekt opp til 7,1 ganger grunnbeløpet.

§ 20-6. Pensjonsopptjening ved avtjening av førstegangstjeneste

Et medlem som i en sammenhengende periode på minst seks måneder utfører militær eller sivil førstegangstjeneste eller frivillig slik tjeneste, gis pensjonsopptjening.

Pensjonsopptjeningen for et medlem med tolv måneders tjenestetid utgjør 18,1 prosent av et beløp tilsvarende 2,5 ganger grunnbeløpet.

Pensjonsopptjening gis forholdsmessig for hver måned. Påbegynt måned regnes som en hel måned.

§ 20-7. Pensjonsopptjening for dagpengemottakere

Et medlem som mottar dagpenger etter kapittel 4, får pensjonsopptjening på grunnlag av inntekt som omfattes av § 4-11 andre ledd og § 4-17 femte ledd.

Årlig pensjonsopptjening tilsvarende 18,1 prosent av inntekt etter første ledd, opp til 7,1 ganger grunnbeløpet.

Opptjening etter § 20-5 på grunnlag av utbetalte dagpenger for samme tidsrom går til fradrag i opptjeningen etter andre ledd.

Departementet gir forskrifter om beregning av pensjonsopptjening ved mottak av dagpenger, herunder pensjonsopptjening for fiskere og fangstmenn som mottar dagpenger etter forskrift gitt i medhold av § 4-18.

§ 20-8. Pensjonsopptjening ved omsorgsarbeid

Et medlem som har utført omsorgsarbeid, får hvert kalenderår en pensjonsopptjening tilsvarende 18,1 prosent av et beløp på 4,5 ganger grunnbeløpet i følgende tilfeller:

- a) Medlemmet har minst halve året hatt den daglige omsorgen for et barn som ikke har fylt seks år innen årets utgang. For barnets fødselsår opptjenes det samme beløpet selv om omsorgen har vart mindre enn et halvt år. Opptjening gis den som mottar barnetrygd for barnet etter barnetrygdloven, dersom ikke noe annet er bestemt i forskrift.
- b) Medlemmet har minst halve året utført omsorgsarbeid for en syk, en funksjonshemmet eller en eldre person som selv er medlem i eller mottar pensjon fra folketrygden. Omsorgsarbeidet må utgjøre minst 22 timer pr. uke. Dersom omsorgsarbeidet tar slutt på grunn av varig institusjonsopphold eller dødsfall, opptjenes det samme beløpet selv om omsorgsarbeidet avsluttes før halve året er gått. Det er forutsatt at det har vært pensjonsopptjening for omsorgsarbeidet i de tre umiddelbart foregående årene.

Det kan gis pensjonsopptjening etter første ledd fra og med det året vedkommende fyller 17 år, til og med det året vedkommende fyller 69 år.

Beløpet som opptjenes etter første ledd, reduseres med pensjonsopptjening for det enkelte år etter §§ 20-5, 20-6 og 20-7.

Departementet gir forskrifter om gjennomføringen av bestemmelsene i denne paragrafen. Det kan herunder gis bestemmelser om pensjonsopptjening når foreldrene deler omsorgen for barn, om hvilke omsorgsforhold bestemmelsene i første ledd bokstav b skal gjelde for, om dokumentasjon av omsorgsforholdet, og om plikt for offentlige organer til å bistå med å skaffe dokumentasjon.

§ 20-9. Garantipensjon – satser

Garantipensjonen fastsettes med en ordinær og en høy sats som gjelder ved 67 år for ugradert pensjon med full trygdetid.

Ordinær sats ytes til den som lever sammen med en ektefelle

- a) som får foreløpig uførepensjon, uførepensjon eller alderspensjon, eller
- b) som har en årlig inntekt, inkludert kapitalinntekt, som er større enn to ganger grunnbeløpet.

I tillegg til de personene som er likestilt med ektefeller etter § 1-5, skal bestemmelsen i andre ledd også gjelde for samboere som har levd sammen i 12 av de siste 18 månedene. Garantipensjon ytes også med ordinær sats når samboeren får pensjon eller overgangsstønad etter kapitlene 16 og 17.

Personer som ikke omfattes av andre eller tredje ledd, skal ha garantipensjon med høy sats.

Garantipensjonssatsene fastsettes av Kongen i forbindelse med den årlige reguleringen av alderspensjon, se § 20-18.

§ 20-10. Garantipensjon – trygdetid

Garantipensjon fastsettes på grunnlag av trygdetid. Som trygdetid regnes tidsrom da en person fra fylte 16 år til og med det året han eller hun fylte 66 år har vært medlem av trygden med rett til ytelser etter pensjonskapitlene. Dette gjelder også når vedkommende har tatt ut hel eller delvis pensjon. Når samlet trygdetid utgjør minst tre år, avrundes trygdetiden til nærmeste hele år.

Det er et vilkår for rett til garantipensjon at vedkommende har minst tre års trygdetid. Full garantipensjon ytes til den som har minst 40 års trygdetid. Dersom trygdetiden er kortere, blir garantipensjonen tilsvarende mindre.

En flyktning (§ 1-7) som er medlem i trygden, får full garantipensjon uten hensyn til bestemmelsene om trygdetid i første og andre ledd.

Det er et vilkår for rett til garantipensjon at vedkommende er medlem i trygden eller har minst 20 års samlet trygdetid. Garantipensjon beregnet på grunn-

lag av tredje ledd beholdes bare så lenge vedkommende er medlem i trygden.

§ 20-11. Garantipensjon – beholdning

Når pensjonen tas ut, regnes garantipensjonen om til en egen beholdning.

Dersom pensjonen tas ut ved 67 år, framgår garantipensjonsnivået av §§ 20-9 og 20-10. Ved annen uttaksalder skal vedkommendes garantipensjonsnivå ved 67 år beregnes. Dersom uttaket skjer før 67 år, framskrives gjeldende garantipensjonsnivå til 67 år ved hjelp av reguleringsprinsippene i § 20-18 tredje ledd. Beregningen gjøres i faste lønninger. Dersom uttaket skjer etter 67 år, oppreguleres garantipensjonsnivået som gjaldt da vedkommende fylte 67 år med lønnsveksten fram til uttakstidspunktet.

Garantipensjonsnivået etter andre ledd multipliseres med delingstallet ved 67 år og avkortes med 80 prosent av pensjonsbeholdningen, se § 20-4. Gjenstående beløp utgjør vedkommendes beholdning av garantipensjon.

§ 20-12. Levealdersjustering og nøytralt uttak

Alderspensjon skal levealdersjusteres. Levealdersjustering vil si at den enkeltes pensjon justeres ved uttakstidspunktet for endringer i befolkningens levealder.

Alderspensjon skal være nøytral i forhold til uttaksalder. Nøytralt uttak vil si at forventet nåverdi av den enkeltes samlede pensjonsutbetalinger skal være uavhengig av uttaksalder.

Levealdersjustering og nøytralt uttak gjennomføres ved hjelp av delingstall, se § 20-13. Levealdersjusteringen kommer til uttrykk gjennom endring i delingstall fra ett årskull til det neste for et gitt uttakstidspunkt. Nøytralt uttak kommer til uttrykk gjennom forskjeller i delingstall ved ulike uttakstidspunkt innen hvert årskull.

Det fastsettes delingstall for hvert årskull fra og med 1954-kullet som gjelder for uttak av alderspensjon mellom 62 og 75 år. Det fastsettes månedlige delingstall, som gjelder for uttaksaldre mellom hele år. Det fastsettes felles delingstall for kvinner og menn.

§ 20-13. Fastsetting av delingstall

Delingstallene fastsettes endelig det året et årskull fyller 61 år.

Delingstallene fastsettes på bakgrunn av forventet gjenstående levetid på uttakstidspunktet beregnet ut fra gjennomsnittet av observerte dødelighetsrater for eldre årskull de siste ti årene forut for fastsettidspunktet. Ved fastsettingen tas det hensyn til dødelighet fram til uttakstidspunktet. Regulering etter

§ 20-18 inngår i beregningene. Som diskonteringsrente ved fastsetting av delingstallene brukes lønnsvekst, se § 20-18.

Månedlige delingstall fastsettes ved lineær interpolering mellom de to tilstøtende delingstallene for uttaksalder i hele år.

Delingstallene fastsettes med to desimaler.

Departementet gir forskrifter med nærmere regler om fastsetting av delingstall.

Delingstallene fastsettes av Arbeids- og velferdsdirektoratet.

§ 20-14. Uttak av alderspensjon

Inntektpensjon fastsettes på grunnlag av pensjonsbeholdningen på uttakstidspunktet, se § 20-4. Garantipensjon fastsettes på grunnlag av beholdning etter avkorting, se § 20-11 tredje ledd.

Beholdningene gjøres om til årlig pensjon ved å dividere med vedkommendes delingstall på uttakstidspunktet, se § 20-13.

Alderspensjon kan tas ut helt eller delvis. Laveste uttaksgrad er 20 prosent. Pensjonen graderes med 20, 40, 50, 60, 80 eller 100 prosent.

Pensjonsgraden kan endres eller oppdateres når det har gått ett år fra uttakstidspunktet. Tilsvarende gjelder for senere endringer. Den enkelte kan likevel ta ut full pensjon eller stanse pensjonen uten hensyn til bestemmelsene i første og andre punktum.

Deler av beholdningene som ikke tas ut, se tredje ledd, reguleres årlig i samsvar med lønnsveksten.

§ 20-15. Vilkår for uttak av alderspensjon før 67 år

For å ta ut alderspensjon før fylte 67 år må summen av inntektpensjon og garantipensjon når vedkommende fyller 67 år, minst tilsvare garantipensjonsnivået med full trygdetid når vedkommende fyller 67 år. Se § 20-11 andre ledd om framskriving av garantipensjonsnivå til 67 år. I beregningene skal garantipensjonsnivå med høy sats benyttes, se § 20-9. Se også § 20-19 tredje ledd.

Ved gradert pensjon, skal den delen av pensjonsbeholdningene som ikke er tatt ut, se § 20-14, forutsettes tatt ut ved 67 år og medregnes i beregningene etter første ledd.

Dersom vedkommende mottar avtalefestet pensjon med statstilskott, skal den delen som er livsvarig og gjenstand for regulering medregnes i beregningene etter første ledd.

§ 20-16. Omregning av pensjon ved endring i pensjonsgrad

Dersom pensjonsgraden endres eller oppdateres, skal inntektpensjonen gjøres om til pensjonsbeholdning ved å multiplisere den med delingstallet på end-

ringstidspunktet. Dette beløpet legges sammen med eventuell beholdning som ikke er tatt ut, se § 20-14 femte ledd. Pensjonen beregnes deretter etter reglene i § 20-14.

Ved stans i pensjonen gjøres inntektpensjonen om til en pensjonsbeholdning etter reglene i første ledd.

Bestemmelsene i første og andre ledd gjelder tilsvarende for garantipensjon.

§ 20-17. Omregning av pensjon på grunnlag av opptjening mv. etter pensjonsuttak

Ved uttak av hel alderspensjon skal pensjonsopptjening som tilføres pensjonsbeholdningen etter uttak, regnes om til årlig pensjon ved hjelp av delingstallet på omregningstidspunktet, og legges til pensjonen som allerede er tatt ut. Eventuell garantipensjon avkortes med 80 prosent av økningen i inntektpensjonen, jf. § 20-11 tredje ledd.

Ved gradert uttak av pensjon skal pensjonsopptjening som tilføres pensjonsbeholdningen etter uttak omregnes til pensjon når uttaksgraden endres, se § 20-16. Beholdning av garantipensjon, se § 20-11, avkortes med 80 prosent av økt pensjonsbeholdning.

Omregninger foretas med virkning fra januar året etter at skatteligningen foreligger.

Ved økt trygdetid beregnes ny opptjening av garantipensjon ved å multiplisere endringen i garantipensjonsnivået etter § 20-11 andre ledd med delingstallet ved 67 år. Beregnet opptjening avkortes mot eventuell pensjonsbeholdning som det ikke er avkortet mot tidligere. Ved uttak av hel alderspensjon omregnes verdien av økt trygdetid til årlig pensjon ved å dividere med delingstallet på omregningstidspunktet, og legges til garantipensjonen. Ved uttak av gradert pensjon tilføres verdien beholdningen av garantipensjon.

Ved endring i sivilstand mv. som påvirker pensjonen, skal pensjonen og eventuell restbeholdning omregnes.

Departementet gir forskrifter om gjennomføringen av denne paragrafen.

§ 20-18. Regulering av pensjonsbeholdning og pensjoner

Pensjonsbeholdningen reguleres årlig i samsvar med lønnsveksten.

Pensjoner under utbetaling reguleres i samsvar med lønnsveksten og fratrekkes deretter 0,75 prosent.

Satsene for garantipensjon, se § 20-9, reguleres i samsvar med lønnsveksten justert for effekten av levealdersjusteringen for 67-åringer i reguleringsåret.

Satsene for garantipensjon skal likevel ikke reguleres lavere enn etter andre ledd.

Regulering etter første til tredje ledd skjer årlig med virkning fra 1. mai.

Dersom vedkommende mottar hel alderspensjon og utbetalt pensjon blir lavere enn satsen for garantipensjon som vedkommende har rett til etter §§ 20-9 og 20-10, skal differansen utbetales som et tillegg til pensjonen. Som utbetalt pensjon etter denne bestemmelsen inngår også ytelser som kan medregnes ved tidliguttak etter § 20-15 tredje ledd. Se også § 20-19 andre ledd.

Til grunn for reguleringen legges forventet lønnsutvikling i reguleringsåret, justert for eventuelt avvik mellom forventet og faktisk lønnsutvikling siste år.

Ved første regulering etter uttak eller endring av uttaksgrad, skal pensjonen eller pensjonsbeholdningen reguleres etter første og andre ledd i forhold til når på året pensjonen tas ut eller endres.

Kongen fastsetter reguleringsfaktorer etter første og andre ledd og satser for garantipensjon etter tredje ledd, jf. § 20-9.

Kongen gir forskrifter med nærmere regler om regulering etter denne paragrafen.

Departementet gir forskrifter med nærmere regler om framgangsmåten ved regulering som nevnt i sjuende ledd.

§ 20-19. Alderspensjon til årskullene 1954–1962

Personer som er født i 1954 får 1/10 av pensjonen beregnet etter dette kapitlet, og 9/10 beregnet etter kapittel 19, jf. kapittel 3. Andelen beregnet etter dette kapitlet økes med 1/10 for hvert senere årskull, slik at personer født i 1962 får 9/10 av pensjonen beregnet etter dette kapitlet og 1/10 beregnet etter kapittel 19, jf. kapittel 3.

Ved regulering av den andelen av pensjon som utbetales etter dette kapitlet, se første ledd, gjelder § 20-18 tilsvarende. Ved beregning av tillegg etter § 20-18 femte ledd skal den samlede pensjonen etter kapitlene 19 og 20 legges til grunn. Den garantipensjonssatsen som skal legges til grunn, beregnes som forholdsmessige andeler av satsen for minste pensjonsnivå etter kapittel 19 og garantipensjonssatsen etter kapittel 20. Fastsetting av andeler følger av første ledd.

Ved vurdering av vilkår for uttak av alderspensjon før 67 år etter § 20-15 skal den samlede pensjonen etter kapitlene 19 og 20 legges til grunn.

§ 20-20. Garanti for opptjente rettigheter

Pensjonen skal ikke være lavere enn pensjon beregnet etter kapittel 19, jf. kapittel 3, på grunnlag av pensjonsrettigheter opptjent pr. 31. desember 2009,

justert for effekten av levealdersjusteringen ved 67 år.

Pensjon beregnet etter denne paragrafen kommer tidligst til utbetaling fra fylte 67 år. Dersom alderspensjon er tatt ut tidligere, skal pensjonen etter første ledd sammenholdes med det pensjonen ville utgjort dersom uttak hadde skjedd ved 67 år. Eventuell differanse utbetales som et garantitillegg.

Dersom alderspensjon ikke tas ut ved 67 år, skal garantitillegget multipliseres med delingstallet ved 67 år og inngå i en egen beholdning som reguleres i takt med lønnsveksten, se § 20-18. Ved uttak divideres beholdningen med delingstallet på uttakstidspunktet. Garantitillegg tas ut i samme grad som alderspensjon og reguleres i takt med lønnsveksten og fratrekkes 0,75 prosent, se § 20-18 andre ledd.

Departementet gir forskrifter om gjennomføringen av denne paragrafen.

§ 20-21. Pensjon opptjent før 1. januar 2010

Pensjonsgivende inntekt for tiden før 1. januar 2010 legges til grunn for fastsetting av pensjonsbeholdning pr. 1. januar 2010.

Inntekten for hvert år oppreguleres i forhold til det gjennomsnittlige grunnbeløp for det enkelte år og grunnbeløpet pr. 1. januar 2010.

For år det er godskrevet pensjonspoeng for omsorgsarbeid etter § 3-16, skal pensjonsbeholdningen tilføres 18,1 prosent av et beløp tilsvarende fire ganger grunnbeløpet. Tilsvarende skal gjøres for år før 1992 dersom vedkommende i denne perioden utførte omsorgsarbeid som nevnt i § 3-16 første ledd bokstav a.

Departementet gir forskrifter om gjennomføringen av denne paragrafen.

II

Ikrafttredelse og overgangsbestemmelser

Loven trer i kraft 1. januar 2010.

Endringen i § 3-5 og endringen i øvre aldersgrense i § 3-15 gis virkning for personer født fra og med 1943. Endringen i nedre aldersgrense i § 3-15 skal gjelde for inntekt opptjent fra og med 2010.

Endringene i § 1-4 og i kapittel 19 gis virkning fra 1. januar 2011.

Någjeldende § 19-6 første ledd skal fortsatt gjelde for personer født i 1942 og tidligere år.

Dersom personer født i 1943 tar ut og stanser pensjon i 2010, skal det ved nytt uttak fra 2011 eller senere tas hensyn til at det er utbetalt pensjon i 2010.

For personer født i 1943 som tar ut pensjon i 2010 beregnet med foreløpig poengtall, gir departementet regler om hvordan omregning skal skje når faktisk poengtall foreligger.

For årskullene 1943–1949 skal det i 2010 fastsettes forholdstall. Forholdstallene skal fastsettes som angitt i §§ 19-6 og 19-7 slik disse vil lyde fra 1. januar 2011.

§ 20-6 gis virkning for personer som starter sin førstegangstjeneste etter 31. desember 2009.

Departementet gir forskrifter om gjennomføring av reglene her, herunder om omregning av pensjon for personer født til og med 1942 ved økt opptjening og endring i sivilstand mv. etter uttak.

Oslo, i arbeids- og sosialkomiteen, den 5. mai 2009

Karin Andersen
leder

Sverre Myrli
ordfører

